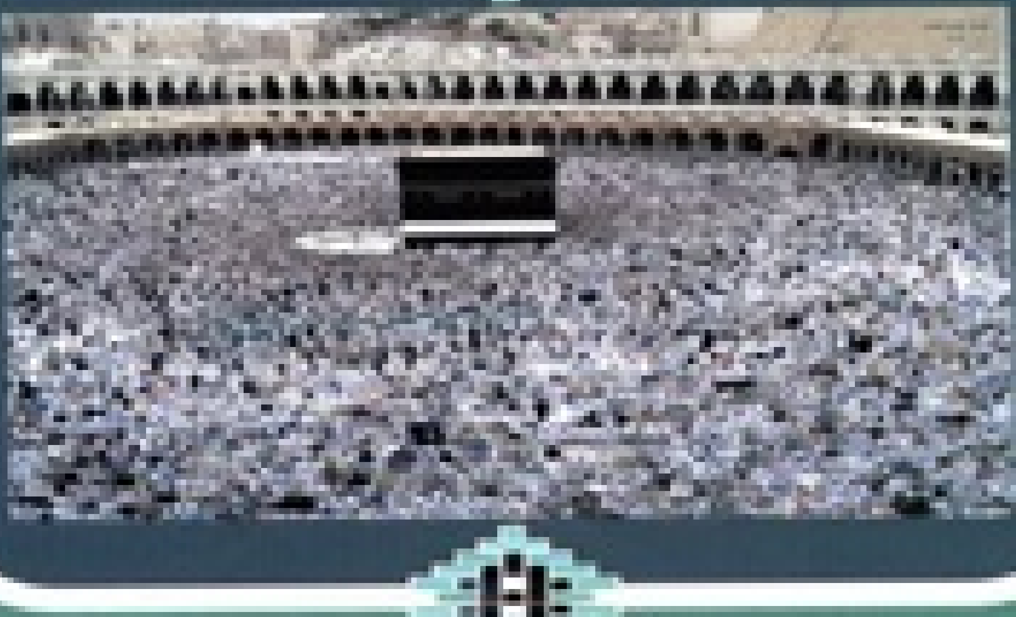
گزیده مناسک حج

سال ۱۳۹۰

بسم الله الرحمن الرحیم

گزیده مناسک حج

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

گزیده مناسک حج ----- ۱۳

مشخصات کتاب ----- ۱۳

مقدمه ----- ۱۳

نیابت و استنابه ----- ۳۲

اشاره ----- ۳۲

نیابت شخص مستطیع ----- ۳۳

نیابت معذور با عذر طاری ----- ۳۴

کسی که حج بر او مستقر شده است و قدرت بدنی بر حج ندارد ----- ۳۵

استنابه در حج بر شخص غیر قادر (بدنی) با عدم استقرار ----- ۳۶

وظیفه نایب از جهت تقلید ----- ۳۷

فاصله بین دو عمره ----- ۳۹

فاصله عمره تمتع با عمره مفرده بعد از انجام حج ----- ۳۹

فاصله بین دو عمره مفرده ----- ۴۰

احرام ----- ۴۳

محل احرام حج ----- ۴۳

احرام در مسجد شجره ----- ۴۴

احرام با نذر ----- ۴۶

اذن شوهر در نذر احرام بانوان ----- ۴۷

قصد ترک محرّمات در حال محرم شدن ----- ۴۸

گذاردن سنگ و مانند آن در ردا و وصل کردن آن با سنجاق و سوزن ----- ۴۹

گره زدن لباس احرام به غیر گردن ----- ۵۰

استفاده از کمربند دوخته برای مردان ----- ۵۱

پوشیدن دمپایی دوخته برای مردان ----- ۵۲
نگاه در آینه ----- ۵۲
استظلال در شب ----- ۵۳
استظلال از مسجد تنعیم ----- ۵۵
قطع تلبیه در عمره مفرده ----- ۵۶
مراد از خانه‌های مکه ----- ۵۷
قطع تلبیه در حج تمتّع ----- ۵۷
طواف ----- ۵۸
اشاره ----- ۵۸
حد مطاف ----- ۵۸
طواف از طبقه دوّم برای معذورین ----- ۶۰
حکم خون معفوّ در نماز، در طواف ----- ۶۳
حکم محمول متنجّسِ غیر ساتر در طواف ----- ۶۳
گذاردن دست روی دیواره حِجر در حال طواف ----- ۶۴
دست گذاردن به کعبه هنگام حرکت در حال طواف ----- ۶۵
اگر معلوم شود طواف و سعی باطل بوده آیا اعاده تقصیر لازم است ----- ۶۵
بطلان طواف یا سعی او (در عمره تمتع یا عمره مفرده) و حکم خروج از احرام و اعاده اعمال مترتبه ----- ۶۶
نقصان طواف یا سعی (در عمره تمتع یا عمره مفرده) و حکم اعاده اعمال مترتبه ----- ۶۸
قطع طواف ----- ۶۹
قطع طواف واجب ----- ۷۰
قطع طواف مستحب ----- ۷۱
از سرگیری طواف با بقای موالات ----- ۷۱
از سرگیری طواف با فوت موالات ----- ۷۲
موارد مختلف قطع طواف: ----- ۷۳

اشاره ----- ۷۳
الف: قطع طواف بدون عذر ----- ۷۴
ب: قطع طواف با عذر: ----- ۷۶
قطع طواف به خاطر نجس شدن بدن و لباس در حال طواف ----- ۷۷
قطع طواف به خاطر حدث ----- ۷۸
وظیفه مسلوس و مبطون ----- ۸۲
وظیفه مبطون ----- ۸۴
فرق مسلوس و مبطون ----- ۸۴
وظیفه مبطون و مسلوس نسبت به تطهیر ----- ۸۵
قطع طواف به خاطر مرض ----- ۸۶
قطع طواف به خاطر تذکر نجاست در اثنا و حکم تذکر نجاست بعد از طواف ----- ۸۸
قطع طواف به خاطر نماز جماعت ----- ۸۹
شک در وضو یا غسل بعد از اتمام طواف ----- ۹۱
انکشاف بطلان وضو در عمره تمتّع ----- ۹۲
انکشاف بطلان وضو بعد از اتمام حج ----- ۹۳
شک در نقیصه بعد از اتمام طواف ----- ۹۵
اگر کسی با گمان به عدد اشواط، طواف را اتمام نماید، سپس یقین کند چه حکمی‌دارد؟ ----- ۹۶
کم کردن سهوی از طواف ----- ۹۷
زیادی سهوی در طواف ----- ۹۹
برخی از احکام بانوان در طواف ----- ۱۰۲
اشاره ----- ۱۰۲
رؤیت دم ----- ۱۰۲
و اگر از روز دهم نگذشته باشد ----- ۱۰۲
وظیفه مستحاضه کثیره درباره طواف و نماز ----- ۱۰۴

وظیفه مستحاضه قلیله برای نماز ----- ۱۰۶
وظیفه مستحاضه متوسطه برای نماز ----- ۱۰۷
وظیفه مستحاضه متوسطه نسبت به وضو ----- ۱۰۷
وظیفه مستحاضه کثیره ----- ۱۰۸
وظیفه مستحاضه کثیره برای وضو ----- ۱۰۸
وظیفه مستحاضه در طواف و نماز ----- ۱۰۹
سن یأس ----- ۱۱۱
اگر موهای زن یا بدن او در حال طواف پیدا باشد ----- ۱۱۲
حجاب زن در حال طواف ----- ۱۱۳
نماز طواف ----- ۱۱۴
اشاره ----- ۱۱۴
مبادرت به نماز طواف ----- ۱۱۵
فاصله انداختن بین طواف و نماز طواف ----- ۱۱۵
محاذات زن و مرد در مسجدالحرام ----- ۱۱۶
محاذات زن و مرد در غیر مسجدالحرام ----- ۱۱۷
حکم ظن در نماز طواف و سایر نمازها ----- ۱۱۸
جماعت در نماز طواف ----- ۱۱۹
ترک نماز طواف مستحبی ----- ۱۲۰
حکم عاجز از قرائت صحیح ----- ۱۲۱
سعی ----- ۱۲۵
اشاره ----- ۱۲۵
سعی از مسعای جدید ----- ۱۲۵
سعی در طبقه زیرزمینی ----- ۱۲۶
زیاد کردن در سعی با فراموشی ----- ۱۲۶

زیاد کردن در سعی با جهل ----- ۱۲۷
تأخیر سعی تا فردا ----- ۱۲۷
کسی که طواف را در شب انجام می‌دهد سعی برای فردا و بعد از آن چه حکمی دارد؟ ----- ۱۲۸
سعی از طبقه فوقانی ----- ۱۲۹
موالات در سعی ----- ۱۳۰
نشستن در بین صفا و مروه ----- ۱۳۱
اگر بعد از تقصیرِ عمره تمتع، بفهمد سعی ناقص بوده آیا اعاده تقصیر لازم است؟ ----- ۱۳۱
قطع سعی و از سرگیری آن ----- ۱۳۳
اگر کسی با شک در عدد اشواط، سعی را ادامه دهد سپس یقین کند ----- ۱۳۴
احکام بین عمره و حج ----- ۱۳۷
خروج از مکه بعد از عمره تمتّع ----- ۱۳۷
سر تراشیدن بین عمره تمتع و حج ----- ۱۳۸
وقوفین ----- ۱۴۱
اشاره ----- ۱۴۱
آیا حج‌گزار می‌تواند بعد از وقوف عرفات به غیر مشعر (مانند مکه) برود و سپس به مشعر بازگردد؟ ----- ۱۴۱
بیتوته شب تا طلوع فجر در مشعر ----- ۱۴۲
آیا خدمه‌ای که شبانه به منی رفته‌اند، باید برای درک وقوف، به مشعر بازگردند؟ ----- ۱۴۳
ترتیب بین اعمال منی ----- ۱۴۷
خلاف ترتیب در فرض غیر عمد ----- ۱۴۷
خلاف ترتیب در صورت عمد ----- ۱۴۷
رمی ----- ۱۴۹
اشاره ----- ۱۴۹
رمی جمره جدید ----- ۱۴۹
رمی جمرات از طبقه دوم ----- ۱۵۱

کسانی که می‌توانند جمره عقبه را در شب رمی نمایند ----- ۱۵۲

افرادی که می‌توانند جمرات سه گانه را در شب، رمی کنند: ----- ۱۵۴

تفاوت رمی روز عید و جمرات سه‌گانه ----- ۱۵۵

فرق رمی عید و روز یازدهم و دوازدهم برای زنان ----- ۱۵۶

افرادی که مجازند در شب رمی کنند ----- ۱۵۷

منظور از شب در رمی روز عید ----- ۱۵۷

منظور از شب در رمی روز یازدهم و دوازدهم ----- ۱۵۸

ترک عمدی رمی در روز ----- ۱۵۹

شک در عدد رمی قبل از ذبح ----- ۱۵۹

آیا رمی از طرف معذورین، نیاز به اذن ایشان دارد؟ ----- ۱۶۰

افراد معذور، در رمیِ ----- ۱۶۱

ترک رمی ----- ۱۶۳

قربانی ----- ۱۶۴

اشاره ----- ۱۶۴

تقسیم قربانی ----- ۱۶۵

ذبح در شب ----- ۱۶۷

تأخیر ذبح از روز عید ----- ۱۶۹

نیت ذبح ----- ۱۷۰

ایمان ذابح ----- ۱۷۱

حلق و تقصیر ----- ۱۷۲

اشاره ----- ۱۷۲

حلق در سفر اول برای مردان ----- ۱۷۳

حلق و تقصیر در شب ----- ۱۷۴

تأخیر حلق از روز عید ----- ۱۷۵

حلق و تقصیر در فرض تأخیر قربانی ----- ۱۷۶
اگر محرم برای دیگری حلق، یا با چیدن مو، تقصیر کند ----- ۱۷۹
ترتیب بین اعمال پنج‌گانه مکه ----- ۱۸۱
اشاره ----- ۱۸۱
اگر کسی در اعمال مکه، طواف زیارت او باطل باشد آیا باید سعی و طواف نساء را اعاده نماید؟ ----- ۱۸۱
بیتوته در منی ----- ۱۸۲
محاسبه نیمه‌شب شرعی ----- ۱۸۳
اکتفای به بیتوته نیمه دوم شب ----- ۱۸۴
نماز در حرمین ----- ۱۸۵
اشاره ----- ۱۸۵
تخییر بین قصر و اتمام ----- ۱۸۵
نماز جماعتِ غیر استداره‌ای ----- ۱۸۶
نماز جماعت استداره‌ای ----- ۱۸۷
سجده بر فرش ----- ۱۸۹
سجده بر کاغذ ----- ۱۹۱
تقلید ----- ۱۹۳
اشاره ----- ۱۹۳
بقا با اعلمیّت میت ----- ۱۹۳
رجوع به حیّ اعلم از میّت ----- ۱۹۴
تساوی یا شک در اعلمیّت حی و میت ----- ۱۹۵
عدول از مرجع زنده به مرجعی دیگر ----- ۱۹۶
رجوع در احتیاط واجب به مجتهد دیگر ----- ۱۹۷
خمس ----- ۱۹۹
اشاره ----- ۱۹۹

حکم خمس سپرده‌های حج و عمره ----- ۱۹۹

حکم خمس سود سپرده‌ها ----- ۲۰۰

آیا هبه خمس دارد؟ ----- ۲۰۱

آیا به پولی که برای تهیه مسکن یا جهیزیّه دختر به تدریج پس‌انداز می‌شود خمس تعلق می‌گیرد؟ ----- ۲۰۲

آیا به شهریه خمس تعلق می‌گیرد؟ ----- ۲۰۳

کسی که تا کنون سال خمسی نداشته است، آیا علاوه بر خمس آنچه که سال بر آن گذشته و مورد نیاز نبوده است، چیز دیگری هم بدهکار است؟ ----- ۲۰۴

در سر سال آیا کسی که مثلًا در ظرف چند سال خمس پرداخت نموده مثلًا ۱۰ میلیون تومان خمس پرداخت نموده در سر سال آیا می‌تواند مبلغ خمس دا

کسی سر سال خمسی ۱۰ میلیون اضافه دارد و ۱۰ میلیون هم بدهی دارد (بدهی حالّ یا مؤجّل) چه تکلیفی دارد؟ ----- ۲۰۷

لقطه ----- ۲۰۹

اشاره ----- ۲۰۹

فرق لقطه حرم و غیر حرم ----- ۲۱۰

برداشتن اشتباهی مال دیگری ----- ۲۱۲

دیون مالی ----- ۲۱۴

خسارت‌های آبرویی ----- ۲۱۵

درباره مرکز ----- ۲۱۷

گزیده مناسک حج

مشخصات کتاب

نام کتاب: گزیده مناسک حج

نویسنده: معاونت آموزش و پژوهش

موضوع: احکام و مناسک

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۱

ناشر: نشر مشعر

ص:۱

مقدمه

دستیابی آسان به احکام شرعی و مناسک حج و نیز انتقال صحیح آن به زائران بیت‌اللّٰه الحرام از اموری است که نیازی به بیان ضرورت آن نیست، لیکن دقت و اهمیّت تبیین مسایل حج از سویی، و کثرت فتاوا و نظرات مراجع معظم تقلید، از سوی دیگر، بر اهمیت آن می‌افزاید.

در این راستا، تدوین مجموعه‌هایی که بتواند تنها مسایل مورد ابتلا و اختلاف را در برداشته باشد و با حجم کم، احکام را، مورد اهتمام قرار دهد از جمله نیازهایی بوده که در چند سال گذشته برخی از مراکز از جمله بعثه مقام معظم رهبری درصدد پاسخگویی به آن اقداماتی را انجام داده‌اند.

کتاب حاضر مجموعه‌ای از مهمترین مسایل حج تمتع است که در سال‌های گذشته

ص:۲

ص:۳

ص:۴

ص:۵

ص:۶

بیشتر مورد ابتلای حجاج محترم و روحانیون محترم کاروان بوده است ..

بیشتر این مسایـل از مناسک محشای حـج (چاپ ۱۳۸۸) و نیز فتاوا و حواشـی تعـدادی از مراجع معظم تقلیـد- ایدهم اللّه تعالی- که آرای ایشان تاکنون به دست ما رسـیده است، اخـذ گردیـده و واضح است که درج و عدم درج فتاوی هیچ گونه تایید یا تکذیبی را در بر ندارد ..

نکته حایز اهمیت این که این مجموعه به دفاتر مراجع ارسال و از طرف ایشان مورد بازبینی و اصلاح و تایید قرار گرفته است.

این کتـاب در بر گیرنـده معظم مسایـل مبتلاـ به است و سـغی شـده است در چاپ امسال در حـد امکان مسایل بیشتری به آن افزوده گردد.

توفیق همگان را از خداوند متعال مسئلت داریم.

ص:۷

ص:۷

ص:۸

ص:۹

ص:۱۰

ص:۱۱

ص:۱۲

ص:۱۳

ص:۱۴

ص:۱۵

ص:۱۶

ص:۱۷

ص:۱۸

نیابت و استنابه

اشاره

ص: ۱۹

«۱»

نیابت شخص مستطیع

(۳۳)

۱- نمی‌تواند نایب شود و حج او باطل است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، خامنه‌ای، زنجانی، سبحانی، اردبیلی و نوری. مگر جاهل قاصر باشد؛ آیهٔ اللّٰه صانعی.

نمی‌تواند نایب شود و بنابر احتیاط حج او باطل است؛ آیهٔ اللّٰه‌اردبیلی.

۲- در هر صورت اگر نایب شد، حج نایب صحیح و ذمه منوبٌ عنه برئ می‌شود؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، سیستانی، شاهرودی، فاضل، عزالدین زنجانی، جوادی، مکارم و وحید.

۳- در صورت علم به استطاعت، نیابت صحیح

ص: ۲۰

نیست و اگر غافل یا جاهل باشد در نیابت و صحت حج او اشکال است آیهٔاللّٰه گلپایگانی و آیهٔاللّٰه صافی.

تذکر: آیات عظامی که قائل به صحت حج شده‌اند، نسبت به صحت اجاره و بطلان آن تفصیلاتی دارند که باید به مناسک ایشان مراجعه شود.

«۲»

نیابت معذور با عذر طاری (۱)

نیابت معذور با عذر طاری

(۱۲۴)

۱- محل اشکال است: امام‌خمینی.

۲- صحیح و کافی است؛ آیات عظام: گلپایگانی، بهجت، تبریزی، خویی، سبحانی، فاضل، سیستانی، شاهرودی، صانعی، عزالدین زنجانی، وحید، جوادی، اردبیلی و مکارم.

۳- اگر عذر او منجر به نقص بعضی از اعمال حج نشود، نیابت او صحیح است؛ آیهٔاللّٰه خامنه‌ای؛ و اگر موجب نقص شود محل اشکال است؛ آیهٔاللّٰه نوری.

ص: ۲۱

۱- بنابر نظر اکثر: اگر نایب هنگام قبول نیابت معذور نباشد ولی بعد از استیجار معذور شود، این عذر را طاری گویند

۴- در بعضی صور، حج او از منوب‌عنه کفایت می کند؛ آیهْاللّه صافی.

۵- در عمره و حج واجب اگر هنگام محرم شدن اطمینان داشته باشد که می‌تواند اعمال اختیاری را انجام دهد، نیابتش صحیح و از منوب‌عنه کفایت می کند، هرچند در اثنای عمل عذر، طاری شود و در عمره و حج مستحب نیابت معذور اشکال ندارد؛ آیهْاللّه زنجانی.

۶- اگر عذر طاری قبل از احرام باشد بنابر احتیاط مجزی نیست و اگر بعد از احرام باشد، مجزی است؛ آیهْاللّه حکیم.

«۳»

کسی که حج بر او مستقر شده است و قدرت بدنی بر حج ندارد

کسی که حج بر او مستقر شده است و اکنون قدرت بدنی بر انجام حج ندارد، با یاس از بهبودی، باید برای انجام حج نایب بگیرد.

ص: ۲۲

«۴»

استنابه در حج بر شخص غیر قادر (بدنی) با عدم استقرار

(۱۰۳)

۱- واجب است فوراً با یأس از خوب شدن؛ آیات عظام: بهجت، خویی، زنجانی، جوادی، سیستانی و شاهرودی.

۲- واجب است بنابر احتیاط با یأس؛ آیهٔاللَّه تبریزی و آیهٔاللَّه عزالدین زنجانی.

۳- با یاس از بهبود واجب است و با امید خوب شدن احوط است؛ آیهٔاللَّه صافی و آیهٔاللَّه گلپایگانی.

۴- واجب نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، حکیم، خامنه‌ای، سبحانی، صانعی، مکارم، فاضل، اردبیلی و نوری.

۵- وجوب استنابه محل اشکال است اگر چه احوط استنابه است؛ آیهٔاللَّه وحید.

ص: ۲۳

«۵»

وظیفه نایب از جهت تقلید

(۱۰۶)

۱- نایب باید رعایت نظر مرجع خودش را بنماید ولی اگر به گونه‌ای خاص اجیر شده، جمع کند بین وظیفه خود و آن گونه خاص؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، فاضل، مکارم، اردبیلی و نوری.

۲- در نیابت از زنده، فی الجمله احتیاط کند و در نیابت از میت به تقلید خویش عمل کند؛ آیهٔ اللَّه بهجت.

۳- اگر منوب عنه زنده باشد، نایب باید طبق تقلید وی عمل کند و همچنین اگر مرده باشد و وصیت نموده باشد و بنابر احتیاط رعایت وظیفه ورثه را هم بنماید؛ و اگر وصیت نکرده، نایب به تقلید خود عمل کند و رعایت وظیفه ورثه را هم بنماید؛ آیهٔ اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه خویی.

۴- باید طبق تقلید خود عمل کند ولی اگر اجیر شده باشد که طبق نظر منوب‌عنه عمل کند، باید عمل کند مگر با یقین به فساد عمل؛ آیهٔ اللَّه سیستانی،

ص: ۲۴

آیهْاللّه عزالدین زنجانی.

۵- در اعمال حج علاوه بر نظر مرجع تقلید خودش، باید نظر مرجع منوب عنه و نایب گیرنده را نیز رعایت کند؛ آیهْاللّه زنجانی.

۶- میزان وظیفه خود اوست مگر نسبت به نوع حج، از افراد، تمتع و قِران که تابع نوع قرار داد است؛ آیهْاللّه صانعی.

۷- این مسأله تفصیلاتی دارد به مناسک مراجعه شود؛ آیهْاللّه حکیم.

ص: ۲۵

فاصله بین دو عمره

فاصله عمره تمتع با عمره مفرده بعد از انجام حج

(۲/ ۱۸۴)

۱- بنابر احتیاط در کمتر از یک ماه به قصد رجا آورده شود؛ امام خمینی.

۲- می‌تواند، قبل از عمره تمتّع یا بعد از حجّ تمتع، عمره مفرده به‌جا آورد و بین این دوعمره، فاصله معتبر نیست؛ آیات عظام: جوادی، خویی، شاهرودی، صانعی، عزالدین زنجانی، فاضل، وحید، اردبیلی و نوری.

۳- در اعتبار فاصله بین عمره تمتع و عمره مفرده اشکال است و احتیاط نباید ترک شود.

و اما انجام عمره مفرده بین عمره تمتّع و حج، موجب بطلان عمره تمتع می‌شود. آیةاللّه سیستانی.

ص: ۲۶

۴- در بین دو عمره فاصله یک ماه هلالی معتبر است و احتیاط نباید ترک شود؛ آیهٔاللّه تبریزی.

۵- فاصله شرط نیست؛ آیهٔاللّه گلپایگانی.

فاصله شرط نیست و نیز بین عمره تمتع و حج، انجام عمره مفرده جایز است؛ آیهٔاللّه بهجت.

۶- می‌تواند قبل از عمره تمتّع یا بعد از حج تمتّع و گذشتن روز سیزدهم، عمره مفرده به‌جا آورد و بین این عمره و اعمال حج یا عمره، فاصله معتبر نیست؛ آیهٔاللّه زنجانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۷- اگر هردو را برای خود انجام می‌دهد و هر دو را در یک ماه انجام می‌دهد، در عمره مفرده بعد از حج تمتّع، قصد رجا نماید؛ آیهٔاللّه صافی.

«۷»

فاصله بین دو عمره مفرده

(۱۸۴)

۱- فاصله معینی بین دو عمره مفرده شرط نیست؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، زنجانی، گلپایگانی و صانعی، سبحانی و نوری.

ص: ۲۷

آیهٔ اللَّه خامنه‌ای همین نظر با این اضافه: ولی بنابر احتیاط در هر ماه فقط یک عمره برای خود می‌تواند به‌جا آورد؛ ولی به‌جا آوردن عمره برای غیر خود، هر نفر یک عمره جایز است.

در صورتی که هر دو عمره برای یک نفر نباشد، فاصله مطلقاً شرط نیست؛ آیهٔاللَّه سبحانی.

۲- بنابر احتیاط در کمتر از یک ماه، به قصد رجاء آورده شود؛ امام‌خمینی.

۳- فاصله یک ماه شرط نیست، بلکه در هر ماه قمری می‌توان یک عمره انجام داد؛ آیات عظام:

تبریزی، خویی، سیستانی، شاهرودی، صافی، فاضل، مکارم واردبیلی.

۴- در هر ماه مستحب است، و بنابر احتیاط، انجام دو عمره به قصد خود یا به‌قصد یک نفر جایز نیست، مگر دومی به قصد رجاء آورده شود؛ آیهٔاللَّه وحید.

۵- باید ده روز فاصله باشد و اگر در ماه بعد واقع بشود بنابر احتیاط همین فاصله مراعات شود و اگر دو عمره از یک نفر نباشد، فاصله لازم نیست؛ آیهٔاللَّه حکیم.

ص: ۲۸

ص:۲۹

احرام

محل احرام حج

(۹۴۱)

۱- محل احرام حج، بنابر احتیاط واجب مکه قدیم است؛ آیات عظام: بهجت، خویی و تبریزی؛ در صورت امکان بنابر احتیاط، مکه قدیم است؛ آیهٔ‌اللّٰه صافی.

۲- محل احرام حج، شهر مکه است هرجا باشد ...

گرچه در محله‌های تازه‌ساز؛ آیات عظام: امام‌خمینی، گلپایگانی، خامنه‌ای، زنجانی، صانعی، عزالـدین زنجانی، فاضل، وحید، نوری واردبیلی. غیر از شهرکهایی که مکه به آنها رسیده است؛ آیهٔ‌اللّٰه حکیم.

۳- در قسمت‌های جدید شهر مکه جایز است، ولی در مناطقی که جزو حرم نیست، جایز نیست؛ آیهٔ‌اللّٰه سیستانی و آیهٔ‌اللّٰه سبحانی.

ص: ۳۰

آیات عظام جوادی، مکارم واردبیلی: بیرون از حرم خالی از اشکال نیست.

۴- واجب است در مکه قدیم باشد و افضل مسجد الحرام و افضل حجر اسماعیل یا مقام ابراهیم می‌باشد؛ آیة اللَّه شاهرودی.

«۹»

احرام در مسجد شجره

(۲۰۲ تا ۲۰۵ و ۲۲۰)

۱- بنابر احتیاط واجب، داخل مسجد، احرام صورت گیرد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سیستانی، فاضل و نوری.

۲- واجب است احرام، داخل مسجد شجره باشد؛ آیةاللَّه خامنه‌ای.

۳- احرام، واجب است داخل مسجد و احتیاطاً (۱) و همچن

ص: ۳۱

۱- با توجه به این که سایر آیات عظام، احرام در غیر مسجد قدیم را کافی می‌دانند، رجوع این احتیاط به صورت قهری حاصل است و ارجاع به فالاعلم نیاز نیست؛

در مسجد قدیمی صورت گیرد؛ آیةاللّٰه بهجت.

۴- احتیاط واجب این است که احرام از قسمت قدیم مسجد شجره یا محاذی آن از سمت راست یا چپ باشد؛ آیةاللّٰه تبریزی.

۵- احرام از داخل مسجد، مستحب است و در محاذی مسجد از طرف چپ یا راست کفایت می‌کند و ...؛ آیات عظام: سبحانی، گلپایگانی، شاهرودی، صافی و مکارم.

۶- باید در مسجد فعلی، نیت احرام حج یا عمره را از قلب خود بگذراند، ولی گفتن تلبیه واجب، در کلّ منطقه ذوالحلیفه کافی است؛ آیةاللّٰه زنجانی.

۷- احرام در منطقه ذوالحلیفه جایز است؛ آیات عظام: جوادی، خویی، وحید، عزالدین زنجانی، صانعی واردبیلی.

ص: ۳۲

«۱۰»

احرام با نذر

(۲۵۳ و ۲۵۴)

۱- اگر نذر کند از محلی که پیش از میقات است احرام ببندد، جایز است و باید از همان جا محرم شود ...؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، تبریزی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، خویی، شاهرودی، گلپایگانی، صافی، مکارم، وحید، اردبیلی و نوری.

۲- احرام بـا نـذر جایز است مگر آن‌که بدانـد مستلزم ارتکاب حرام می‌شود- ماننـد اسـتظلال- که انعقاد نـذر، مورد اشـکال است؛ آیهٔ‌اللَّه سیستانی و آیهٔ اللَّه صانعی.

آیهٔ اللَّه فاضل همین نظر شـماره ۲ با این اضافه: بلی اگر بدانـد برای احرام عمره تمتع نمی‌توانـد به یکی از مواقیت معروفه برود، نذر اشکال ندارد و معصیت هم نکرده است، ولی احتیاط آن است که در ادنی‌الحل، تجدید احرام کند و در هر صورت، کفّاره استظلال را باید بدهد.

۳- اگر از یکی از مواقیت پنج گانه، یا از

ص: ۳۳

نزدیکی‌های آن می گذرنـد، نمی‌توانند از غیر مواقیت محرم شوند، حتی با نذر، و اگر از آنجا نمی گذرند، قبل از حرم هرکجا محرم شوند، کافی است و نیازی به نذر نیست؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۴– اگر نتوانست به میقات برود و محاذات هم معلوم شود، با نذر احرام می‌بندد؛ آیهٔاللّه عزالدین زنجانی.

«۱۱»

اذن شوهر در نذر احرام بانوان

(۲۵۳)

۱– اگر نـذر زن، مزاحم حـق شوهر نباشـد، اجـازه لازم نیست؛ آیـات عظـام: بهجت، تـبریزی، جوادی، خویی، سیسـتانی، سـبحانی، صانعی، مکارم و موسوی اردبیلی.

۲– نذر زن، باید با اذن شوهر باشد؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، شاهرودی، گلپایگانی، صافی و نوری.

آیهٔ اللّه فاضل همین نظر با این اضافه: ولی اجازه در سفر کفایت، از اذن در نذر می کند.

ص: ۳۴

۳- اگر شوهر حضور دارد، باید بنابر احتیاط، نذر زن با اجازه او باشد؛ آیهٔاللَّه خامنه‌ای.

۴- با توجه به مسأله قبل، این مسأله موضوع ندارد؛ آیهٔاللَّه زنجانی.

«۱۲»

قصد ترک محرّمات در حال محرم شدن

(۳۰۵)

۱- لازم نیست، ولی با قصد انجام محرماتی که عمره یا حج را باطل می‌کند، احرام باطل بلکه غیر ممکن است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، سیستانی، صانعی، فاضل، وحید، موسوی اردبیلی و نوری.

۲- قصد ترك (۱) جمیع محرّمات لازم است؛ آیات عظام: گلپایگانی، بهجت، صافی، عزالدین زنجانی و مکارم.

۳- عزم بر ترك محرّمات، از اول تا آخر احرام

ص: ۳۵

۱- این قصد برای کسی که قصد انجام محرّمات را ندارد، به صورت ارتکازی و ضمنی در نیّت احرام وی وجود دارد

معتبر نیست؛ آیهٔ‌اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۴- احرام قرار دادن ترک محرمات برخود می‌باشد، یعنی انشاء تحریم محرّمات نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

تذکر: برخی آیات عظام مانند آیهٔ اللّه وحید و آیهٔ اللّه زنجانی تردید در انجام مبطل را نیز مانع تحقق احرام دانسته‌اند.

«۱۳»

گذاردن سنگ و مانند آن در ردا و وصل کردن آن با سنجاق و سوزن

(۳۰۰)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، خویی، فاضل، مکارم، وحید، نوری، سیستانی، تبریزی و صانعی.

آیهٔ‌اللّه بهجت: در غیر سنگ بنابر احوط ترک شود.

اگر به صورت یقه پیراهن در نیاید، جایز است؛ آیهٔ‌اللّه صافی و آیهٔ‌اللّه گلپایگانی.

۲- گره زدن و بستن لبه‌های جامه احرام مردان با

ص: ۳۶

هر وسیله تا لزوم نداشته باشد، جایز نیست؛ آیهٔ‌اللَّه زنجانی و آیهٔ اللَّه سبحانی.

بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیهٔ اللَّه‌اردبیلی.

۳- گره زدن و وصل کردن با سنجاق و سوزن مشکل ولی گذاردن سنگ جایز است؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۴- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیهٔ اللَّه‌اردبیلی.

۵- عنوان حرام پوشیدن پیراهن و قبا و مانند آن است و با بستن سنگ و سنجاق، عنوان محرّم صدق نمی‌کنند؛ آیهٔ‌اللَّه عزالدین زنجانی.

توجه: گره زدن ازار به گردن، طبق نظر اکثر مراجع، بنا بر فتوای یا احتیاط، جایز نیست.

«۱۴»

گره زدن لباس احرام به غیر گردن

(۲۹۹)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، فاضل، مکارم، وحید و نوری.

ص: ۳۷

جایز نیست؛ آیهٔ‌اللّٰه گلپایگانی و آیهٔ‌اللّٰه صافی.

۲- بنابر احوط ازار مطلقاً گره زده نشود و گره زدن ردا نیز بنابر احتیاط، جایز نیست؛ آیات عظام: خویی، بهجت، تبریزی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی واردبیلی.

۳- در صورت لزوم جایز است؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی.

«۱۵»

استفاده از کمربند دوخته برای مردان

(۴۹۱)

۱- جایز است؛ آیات عظام: تبریزی، سیستانی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، عزالـدین زنجانی، صانعی، عزالدین زنجانی، فاضل، وحید، موسوی اردبیلی و مکارم.

۲- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، خویی و نوری.

۳- باید از پوشیدن همیان و کمربند پرهیز نمود، ولی در صورت لزوم جایز است؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی.

۴- استفاده از همیان و کمربندی که برای حفظ

ص: ۳۸

پول به کمر می‌بندند جایز است آیهٔاللّه گلپایگانی و آیهٔاللّه صافی.

۵- در صورتی که کمربند پهن نباشد و پوشش حساب نشود، اشکال ندارد؛ آیهٔاللّه سبحانی.

«۱۶»

پوشیدن دمپایی دوخته برای مردان

(۴۹۲)

۱- اشکال ندارد؛ آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، جوادی، زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، صافی، صانعی، عزالدین زنجانی، فاضل، گلپایگانی، وحید، مکارم واردبیلی؛ اگر مقدار کمی از روی پا را می گیرد؛ آیهٔاللّه حکیم.

۲- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، بهجت، خویی و نوری.

«۱۷»

نگاه در آینه

(۳۸۷ به بعد)

۱- جایز است بدون قصد زینت؛ آیات عظام:

ص: ۳۹

بهجت، تبریزی، جوادی آملی، خامنه‌ای، خویی، سبحانی، سیستانی، وحید، عزالدین زنجانی، مکارم واردبیلی.

۲- احتیاط در ترک است اگرچه بدون قصد زینت باشد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل و نوری.

مطلقاً احتیاط مستحب در ترک است؛ آیهٔ اللّٰه صانعی.

۳- جایز نیست مطلقاً؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی و شاهرودی.

۴- جایز است بدون معرضیّت آرایش و بدون قصد زینت؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی.

۵- با قصد زینت جایز است؛ بلکه مطلقاً بنابر احتیاط واجب؛ آیهٔ‌اللّٰه حکیم.

«۱۸»

استظلال در شب

(۴۸۴)

۱- استظلال در شب جایز است؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی، صانعی،

ص: ۴۰

عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲- در صورت تحفّظ از سرما، باران، باد و گرما، جایز نیست؛ آیهٔ‌اللّٰه خویی و آیهٔ اللّٰه‌اردبیلی.

۳- احتیاط، ترک تظلیل در شب‌های بارانی و سرد است، اگر برای فرار از باران و سرما باشد.

آیهٔ‌اللّٰه خامنه‌ای.

آیهٔ‌اللّٰه جوادی: همین نظر با این اضافه: اضطرار غیر از حرج است و معیار حرج است نه ضرورت.

۵- جایز است، مگر در شب‌های بارانی که باید کفاره بدهد؛ آیهٔ‌اللّٰه مکارم.

همچنین است حکم باد شدید؛ آیهٔ‌اللّٰه سبحانی.

۶- استظلال در شب بنابر احتیاط، حرام است؛ آیات عظام: تبریزی، شاهرودی و وحید.

۷- جایز نیست، مگر در صورت مشقت شدید یا تزاحم با واجب مهم‌تر یا واجبی که اهمیت آن با ترک استظلال مساوی است یا اندکی کمتر است؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی.

جایز نیست مطلقاً مگر در حالت ضرورت؛ مانند

ص: ۴۱

ترس از بیماری؛ آیهٔاللّٰه حکیم.

۸- جایز است مگر در شب بارانی که کفّاره دارد و بنابر احتیاط واجب، جایز نیست؛ آیهٔاللّٰه سیستانی.

«۱۹»

استظلال در مکه، منا و عرفات بعد از منزل نمودن

(۴۳۸، ۴۹۰، ۵۰۹ و ۵۱۰)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، شاهرودی، گلپایگانی، صافی، فاضل، عزالدین زنجانی، مکارم، وحید و نوری.

۲- بنابر احتیاط هنگام تردّد جایز نیست؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، سیستانی، خامنه‌ای، صانعی واردبیلی؛ مگر در مکه قدیم؛ آیهٔاللّٰه خویی.

۳- احتیاط واجب، ترک سایه انداختن است در وقت تردّد برای حوائج غیرخانه و خیمه و غیر آنها، چه در مکه و چه در عرفات و منی؛ آیهٔاللّٰه بهجت.

۴- حرکت در زیر سایبان متحرک، مانند چتر و ماشین مسقّف، بر مرد محرم جایز نیست، ولی حرکت

ص: ۴۲

در سایه سایبان‌های ثابت، مانعی ندارد؛ آیةاللّه حکیم.

مانند خیمه، منزل و مسجد بلکه تونل‌های کوتاه؛ و اگر هوا آفتابی و بارانی نباشد می‌تواند از تونل‌های طولانی نیز بگذرد؛ آیةاللّه زنجانی.

«۲۰»

استظلال از مسجد تنعیم

(۴۷۲)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، فاضل، وحید، عزالدین زنجانی، مکارم و نوری.

۲- با این فرض که تنعیم جزء مکه شده مانعی ندارد؛ آیةاللّه گلپایگانی و آیةاللّه صافی.

۳- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، تبریزی، سیستانی، صانعی واردبیلی.

آیة اللّه خویی همین نظر با این اضافه: مگر در صورت وارد شدن به مکه متیقّن سابق که در این فرض استظلال جایز است.

۴- جایز نیست؛ آیةاللّه زنجانی و آیةاللّه سبحانی.

در حال سیر برای انجام اعمال جایز نیست؛ آیةاللّه شاهرودی و آیةاللّه حکیم.

ص: ۴۳

«۲۱»

قطع تلبیه در عمره مفرده

کسی که ابتداءً از خارج مکه و حرم محرم شده، هنگام ورود به حرم، تلبیه را قطع می‌نماید؛ همه مراجع.
کسی که از مکه خارج و در ادنی الحلّ محرم و به مکه باز می‌گردد، هنگام مشاهده خانه کعبه تلبیه را قطع می‌نماید؛ اکثر مراجع.
چنین شخصی هنگامی که چشمش به محل خانه‌های قدیم مکه بیفتد، تلبیه را قطع می‌نماید؛ آیهٔ اللَّه سیستانی و آیهٔ اللَّه سبحانی.

«۲۲»

قطع تلبیه در عمره تمتع

کسی که برای عمره تمتع محرم شده، باید هنگام مشاهده خانه‌های مکه تلبیه را قطع نماید؛ آیات عظام:
تبریزی، خامنه‌ای، خویی، فاضل و مکارم، اردبیلی، شاهرودی.
بنابر احتیاط واجب؛ آیات عظام: امام خمینی،
ص: ۴۴

بهجت، صافی، گلپایگانی و نوری، صانعی، سبحانی.

«۲۳»

مراد از خانه‌های مکه

۱- مکه قدیم است؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خویی، زنجانی، سیستانی و سبحانی.

۲- تمام مکه است؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، مکارم، فاضل، صافی، گلپایگانی و نوری، اردبیلی، صانعی.

«۲۴»

قطع تلبیه در حج تمتّع

بنابر احتیاط واجب باید تا ظهر عرفه بیشتر نگوید؛ آیات عظام: امام خمینی، صافی، گلپایگانی، نوری و صانعی، اردبیلی.

باید بیشتر نگوید؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، خویی، فاضل و مکارم.

آیةاللّٰه زنجانی: استحباب تکرار تلبیه تا ظهر عرفه ادامه دارد.

ص: ۴۵

طواف

اشاره

«۶»ص: ۲۹

«۸»«۲۵»

حد مطاف

(۶۵۶)

۱- حد طواف در همه اطراف، بین کعبه و مقام ابراهیم است؛ امام‌خمینی.

و بـا معسوریّت و مشـقّتِ یافتن وقت خلوت، در دورتر از این حـدّ هم با ملاحظه الأقرب فالأقرب صـحیح است؛ آیات عظام: بهجت، سبحانی و شاهرودی.

آیةاللَّه حکیم و آیةاللَّه فاضل نیز همین نظر با این اضافه: و در طرف حجر اسماعیل، مطاف ضیق نمی‌شود.

حد طواف بین بیت و مقام است و در ازدحام جمعیت طواف تا جایی که متصل به جمعیت طواف‌کننده باشد، صـحیح است؛ آیةاللَّه گلپایگانی و

ص: ۴۶

آیة‌اللّه صافی.

۲- در فرض امکان، بنابر احتیاط، در محدوده کعبه و مقام باشد و در صوت ازدحام، در خارج از این محدوده هم کافی است؛ آیة‌اللّه تبریزی.

۳- دورتر از این حد هم صحیح است؛ آیات عظام:

خویی، خامنه‌ای، سیستانی، صانعی، عزالدین زنجانی، وحید، مکارم و نوری.

آیة‌اللّه جوادی: در حال ازدحام و اتصال طواف کنندگان دورتر از حدّ هم صحیح است.

صحیح است تا جایی که متصل به جمعیت طواف‌کننده باشد؛ آیة‌اللّه اردبیلی.

۴- در ایامی از سال- مانند ایام شلوغ حج- که طواف در محدوده برای معمول مردم مشقت شدید دارد، طواف خارجِ مقام هم صحیح است؛ ولی در غیر این ایّام محدوده طواف، مقدار فاصله مقام و کعبه است و در سمت دیوار حجر این مقدار از بیرون دیوار محاسبه می‌شود و کسی که نمی‌تواند، نایب می‌گیرد و اگر نمی‌تواند نایب بگیرد، می‌تواند در فاصله دورتر طواف کند؛ آیة‌اللّه زنجانی.

ص: ۴۷

«۲۶»

طواف از طبقه دوّم برای معذورین

(۶۶۸)

۱- در صورت عـدم امکان طواف در طبقه اول، با رعایتِ الأقرب فالأقرب، طواف در طبقه دوم کفایت می کند؛ آیةاللَّه بهجت و آیة اللَّه جوادی آملی.

۲- احتیاط واجب این است که آنها را از طبقه دوم طواف دهند و نایب هم برایشان بگیرند؛ آیةاللَّه تبریزی و آیةاللَّه حکیم.

باید نایب بگیرند و احوط آن است که خودشان نیز در طبقه دوم طواف نمایند؛ آیة اللَّه شاهرودی.

۳- کسانی که نمی‌تواننـد در پایین ولو به‌وسـیله حمل توسط شـخص دیگر، طواف کنند، بنابر احوط نایب بگیرند و خودشان هم در طبقه دوم طواف نماید؛ آیةاللَّه خامنه‌ای.

۴- چنانچه احراز شود که طبقه دوم بالاتر از کعبه است، طواف از بالا کفایت نمی کنـد و بایـد نایب بگیرنـد و احتیاط لازم نیست؛ و چنانچه مطلب مشکوک باشد،

ص: ۴۸

باید احتیاطاً بین طواف از بالا و نایب گرفتن از پایین، جمع نمایند؛ آیهٔاللّه سیستانی.

۵- بایـد از کسـی بخواهـد او را در محـدوده مقـام- ولو با دوش گرفتن- طواف دهـد، و اگر از کمک گرفتن عاجز است، یا برایش مشـقت شدیـد دارد، برای طواف در محدوده نایب می‌گیرد و بنابر احتیاط مسـتحب خود نیز در طبقه دوم طواف داده می‌شود، لکن اگر نمی‌تواند نایب بگیرد یا مشقت شدید دارد طواف در طبقه دوم کافی است؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۶- اگر طبقه دوم از کعبه بالاـتر است واجب است برای طواف و نماز در همکف نایب بگیرنـد و بنابر احتیاط مسـتحب در طبقه دوم طواف داده شوند؛ آیهٔاللّه صافی.

۷- طواف از طبقه دوم برای کسانی که اجازه نمی‌دهنـد از طبقه اول طواف کننـد، کفایت می‌کند و نیاز به اسـتنابه نیست و در مورد نماز طواف اگر می‌توانند بلافاصـله و بدون عسـر و حرج پایین بیایند باید پایین بخوانند و الا در همان بالا بخوانند و کفایت می‌کند؛ آیهٔاللّه فاضل.

۸- در این گونه موارد که راهی جز این نیست

ص: ۴۹

طواف در طبقه بالا کفایت می کند؛ آیةاللّه مکارم.

۹- طواف در طبقه فوقانی صحیح نیست و این قبیل افراد باید به‌وسیله کول گرفتن طواف خود را انجام بدهند و اگر ممکن نشد، لازم است برای طواف خود نایب بگیرند؛ آیةاللّه نوری.

۱۰- به خاطر ضرورت می‌توانند درطبقه دوم طواف کنند و در صورت امکان نائب نیز بگیرند. و خود وی و نائب نماز را در همکف پشت مقام بخوانند مگر اینکه نماز نیز برای شخص معذور در پشت مقام حرجی باشد که در این صورت نماز را در طبقه بالا محاذی پشت مقام بخواند و نائب در طبقه پائین بخواند؛ آیةُ اللّه سبحانی.

۱۱- ظاهراً طواف در طبقه فوقانی مسجد الحرام که طواف فضا و هوای متعلق به بیت باشد، همانند طواف در طبقه پائین و صحن مسجدالحرام، مجزی و صحیح است؛ آیةُ اللّه صانعی.

۱۲- وظیفه این افراد در صورت عدم تمکن از طواف در طبقه اول، استنابه است؛ آیةُ اللّه‌اردبیلی و آیةاللّه عزالدین زنجانی.

ص: ۵۰

«۲۷»

حکم خون معفوّ در نماز، در طواف

(۶۰۹ و ۶۱۰)

۱- بنابر احتیاط اجتناب شود؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، خویی، سیستانی، گلپایگانی، فاضل، نوری، صافی واردبیلی.

۲- مانعی ندارد؛ آیات عظام: جوادی، خامنه‌ای، زنجانی و صانعی.

۳- معفو نیست؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی، وحید و مکارم؛ مگر در چیزهای محمول و یا لباسهای کوچک غیر قابل ستر عورت؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

«۲۸»

حکم محمول متنجّسِ غیر ساتر در طواف

(۶۰۸- ۶۱۰)

۱- مانعی ندارد؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، خامنه‌ای، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، صانعی، زنجانی، عزالدین زنجانی، مکارم واردبیلی.

ص: ۵۱

در صورت جهل به مسأله مانعی ندارد؛ آیۀاللَّه فاضل و آیۀ اللَّه جوادی.

۲- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، گلپایگانی، صافی، فاضل و نوری.

۳- جایز نیست؛ آیۀاللَّه وحید.

«۲۹»

گذاردن دست روی دیواره حِجر در حال طواف

(۶۷۱)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سیستانی، خویی، خامنه‌ای، وحید، صانعی، زنجانی، عزالدین زنجانی، مکارم واردبیلی. هرچند احتیاط استحباب در ترک است؛ آیۀاللَّه تبریزی.

۲- در صورتی که عرفاً خروج از حد مطاف از طرف کعبه حساب نشود اشکال ندارد؛ جوادی.

۳- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، شاهرودی، سبحانی، صافی، فاضل، گلپایگانی.

۴- جایز نیست؛ آیۀاللَّه نوری.

ص: ۵۲

«۳۰»

دست گذاردن به کعبه هنگام حرکت در حال طواف

(۶۷۰)

۱- جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، سیستانی، صانعی، وحید، عزالدین زنجانی، مکارم، اردبیلی. و بنابراحتیاط اولی، دیوار کعبه را در حال راه رفتن در طواف دست نزنند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۲- در صورتی که عرفاً خروج از حد مطاف از طرف کعبه حساب نشود اشکال ندارد؛ جوادی.

۳- بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، شاهرودی، سبحانی، صافی، فاضل، گلپایگانی و نوری.

«۳۱»

اگر معلوم شود طواف و سعی باطل بوده آیا اعاده تقصیر لازم است

(۵۸۸ و ۹۱۰)

۱- لازم است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی،

ص: ۵۳

سیستانی، سبحانی، شاهرودی، صافی و گلپایگانی؛ بنابر احتیاط لازم است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، مکارم واردبیلی.

۲- لازم نیست: آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، فاضل، صانعی و نوری.

۳- لازم است مگر آن که بعد از احرام حج متوجه شده باشد؛ آیة اللَّه زنجانی.

۴- چنانچه اصلًا طواف و سعی را انجام نداده باشد، تقصیر را اعاده کند و اگر ناقص انجام داده، اعاده لازم نیست؛ آیة اللَّه عزالدین زنجانی.

۵- در عمره تمتع باید اعمال باطل شده را با اعمال بعدی به جا آورد مگر سعی که اعاده تقصیر لازم نیست؛ آیة اللَّه حکیم.

«۳۲»

بطلان طواف یا سعی او (در عمره تمتع یا عمره مفرده) و حکم خروج از احرام و اعاده اعمال مترتبه

۱- اعاده احوط است؛ آیة اللَّه بهجت، آیة اللَّه صافی

ص: ۵۴

- از احرام خارج نشده و باید اعمال مترقبه را اعاده کند مگر بعد از احرام حج تمتع متوجه شود؛ آیهٔ اللّه زنجانی

۳- از احرام خارج نشده و انجام همه اعمال لازم است؛ و در عمره تمتع با فرض ضیق، صوری دارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی

۴- بابطلان طواف، عمره یا حج باطل است و در احرام باقی است تا وقتی خودش یا نایبش آن را انجام دهد و نماز و طواف و تقصیر را هم خودش اگر نایب است احتیاطاً انجام دهد، ولی در سعی فقط سعی و تقصیر را انجام می‌دهد و از احرام خارج می‌شود؛ آیهٔ اللّه شاهرودی

۵- در عمره تمتع از احرام خارج نشده است؛ آیهٔ اللّه فاضل

۶- اگر قبل از احرام حج متوجه شد، بنابر احتیاط اعمال مترقبه را اعاده کند و تا انجام تقصیر از محرمات احرام دوری نماید؛ آیهٔ اللّه اردبیلی

۷- از احرام خارج شده ولی طواف و سعی را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه صانعی

ص: ۵۵

۸- احرام باطل شده و باید احرام و طواف وسعی را تدارک نموده و تقصیر را انجام دهد؛ آیهٔ اللَّه عزالدین زنجانی

۹- از احرام خارج شده و فقط اعاده عمل باطل شده، لازم است؛ ایهٔ اللَّه نوری

۱۰- در عمره تمتع اعمال را تـدارک می‌کنـد، و در صورت ظیق وقت، حـج باطل است و احتیاطاً به افراد مـدول کنـد و اما در عمره مفرده بر احرام باقی است و باید خود یا نیایش تدارک کند و احوط اعاده همه است؛ آیهٔ اللَّه تبریزی

«۳۳»

نقصان طواف یا سعی (در عمره تمتع یا عمره مفرده) و حکم اعاده اعمال مترتبه

۱- اعاده احوط است؛ آیهٔ اللَّه بهجت

۲- اگر بین سـعی متوجه نقصان شود، اگر قبل از نصف باشـد، بایـد طواف و سـعی را از اول شـروع کند؟ و اگر بعد ازنصف باشد، طواف را تکمیل و سعی را نیز تکمیل کند. آیهٔ اللَّه شاهرودی

ص: ۵۶

۳ر

- به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللَّه فاضل

۴- باید سعی را تمام و تقصیر را اعاده کند و اگر از روی نسیان یا جهل تقصیر کرده، اعاده تقصیر لازم نیست؛ آیهٔ اللَّه نوری

۵- به مسـأله قبل مراجعه شود با این اضافه: مگر در عمره تمتع ناسـیاً سـعی را ناقص انجام داده که اعاده تقصـیر لازم نیست ولی بنابر احتیاط یک گاو کفاره بدهد؛ آیهٔ اللَّه اردبیلی

۶- تقصان و طواف و سعی را جبران نماید و عمل او صحیح است؛ آیهٔ اللَّه سبحانی

۷- باید آن عمل را جبران نماید و اعمال مترتبه را انجام دهد آیهٔ اللَّه صافی.

ص: ۵۷

قطع طواف

با توجه به این که قطع، زیاده و نقصان در طواف، در اعمال زائران بسیار اتفاق می‌افتد، آشنایی با موارد مختلف و احکام آن حائز اهمیّت است.

قطع طواف از چند جهت مورد نظر قرار می‌گیرد:

۱- آیا قطع طواف، جایز است یا نه (حکم تکلیفی)؟

۲- اگر کسی طواف را به هر دلیل قطع نمود و آن را از سر گرفت چه حکمی دارد؟

۳- اگر کسی طواف را قطع نماید، از نظر اتمام و اعاده، حکم آن چیست (حکم وضعی)؟

و مورد سوم بر دوگونه است:

الف: قطع بدون عذر

ب: قطع با عذر

و موارد قطع از روی عذر چند مورد است:

۱- قطع به خاطر نجس شدن بدن و لباس

۲- قطع طواف به خاطر تذکر نجاست در اثنای طواف

ص: ۵۸

۳- قطع طواف به خاطر حدث

۴- قطع طواف به خاطر مرض

۵- قطع طواف به خاطر نماز جماعت

در این بخش به تمامی موارد فوق، اشاره شده است.

«۳۴»

قطع طواف واجب

(۷۱۱ و ۷۱۲)

۱- قطع طواف واجب بدون عذر، مکروه است؛ و احوط (استحبابی) آن است که از قطع کردنی که به فوت موالات عرفیه منجر شود، اجتناب شود؛ آیات عظام: امام‌خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، شاهرودی، فاضل، اردبیلی و نوری.

۲- قطع طواف واجب بدون عذر و به مجرد خواهش نفس، در صورتی که موالات فوت شود، بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیةاللَّه بهجت و آیة اللَّه جوادی.

۳- بنابر احتیاط واجب، جایز نیست؛ آیةاللَّه مکارم.

ولی اگر از سرگرفت مجزی است؛ آیة اللَّه صانعی.

ص: ۵۹

۴- بدون عذر جایز نیست؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی، سبحانی و عزالدین زنجانی.

جایز نیست غیر از مواردی که در مناسک ذکر شده است؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۵- برای عیادت مریض یا قضای حاجت خود و دیگران جایز است؛ آیهٔاللّه وحید.

۶- جایز است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی و آیهٔاللّه حکیم.

«۳۵»

قطع طواف مستحب

قطع طواف مستحب، مطلقاً جایز است.

«۳۶»

از سرگیری طواف با بقای موالات

(۷۲۲)

۱- اشکال دارد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سبحانی واردبیلی؛ مگر اینکه جاهل قاصر باشد؛ آیهٔ اللّه جوادی و آیهٔاللّه سیستانی.

۲- در هر صورت اگر قطع کرد، طواف دوم مجزی

ص: ۶۰

است؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، خامنه‌ای، زنجانی، صانعی، فاضل، مکارم و نوری.

مجزی است ولی اگر قطع بعد از شوط چهارم بوده، نقصان طواف قطع شده را به‌جا آورد و نماز آن را نیز بخواند؛ آیهٔ‌اللَّه گلپایگانی و آیهٔ‌اللَّه صافی.

۳- طواف را از آنجا که قطع کرده، اتمام می‌کند، سپس احتیاطاً طواف را اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللَّه تبریزی.

۴- اگر بدون عذر از مطاف خارج شود، طواف دوم را به قصد اعم از اتمام و اعاده بجا آورد و کافی است؛ آیهٔ‌اللَّه وحید.

۵- از همان جا ادامه دهد؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۶- اگر در شوط اوّل و دوم باشد، از سرمی‌گیرد و اگر بعد از سوم باشد، طواف را تمام و بنابراحتیاط طواف کامل به نیت وظیفه فعلی بجا می‌آورد؛ آیهٔ اللَّه عزّالدین زنجانی.

«۳۷»

از سرگیری طواف با فوت موالات

(۷۲۲)

۱- با زوال موالات- بر طبق نظر همه مراجع- از

ص: ۶۱

سرگیری طواف به صحت طواف دوم اشکالی وارد نمی‌کند، فقط طبق نظر آیهٔ اللَّه صافی و آیهٔ اللَّه گلپایگانی، اگر قطع بعد از چهار دور بوده، نقصان طواف قبل را با نمازش بجا آورد. و طبق نظرآیهٔ اللَّه سبحانی اگر قطع بعد از سه شوط و نیم بوده، نقصان طواف قبل را با نمازش بجا آورد.

۲- اگر بعد از نصف (سه دور و نیم) باشد اتمام می‌کند و نماز می‌خواند؛ آیهٔاللَّه شاهرودی واگر قبل از آن باشد، از سرمی گیرد؛ آیهٔ اللَّه عزّالدین زنجانی.

۳- ملاک قطع خروج از مطاف و عدم آن است؛ پس اگر از مطاف خارج شد و از سه دور و نیم تجاوز کرده ادامه دهد وگرنه از سربگیرد؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

موارد مختلف قطع طواف:

اشاره

قطع طواف بر دو گونه است:

الف: بدون عذر

ب: با عذر

ص: ۶۲

«۳۸»

الف: قطع طواف بدون عذر

(۷۱۳)

۱- قبل از انجام منافی و بهم خوردن موالات:

اتمام می‌کند: همه مراجع.

بعد از فعل منافی و بهم خوردن موالات:

۲- قبل از چهار دور، اعاده می‌کند؛ و بعد از اتمام چهار، بنابر احوط، اتمام و اعاده می‌کند؛ آیات عظام:

امام خمینی، جوادی، صافی، مکارم و نوری.

و نیز کفایت می‌کند که یک طواف کامل به نیت تمام و اتمام بجا آورد؛ آیهٔاللَّه وحید.

۳- مطلقاً باید اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه بهجت و آیهٔ اللَّه زنجانی.

۴- قبل از چهار دور، اعاده می‌کند و بعد از چهار، اتمام و احتیاطاً اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللَّه گلپایگانی.

۵- اگر قبل از نصف بدون عذر از مطاف خارج شود، طوافش باطل است؛ و اگر موالات فوت نشود، یا خروجش بعد از نصف باشد، بنابر احتیاط، اتمام و

ص: ۶۳

اعاده کند؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و عزالدین زنجانی.

در این صورت اتمام کند و اعاده لازم نیست؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵- اگر از مطاف خارج شود و به کاری مشغول شود که صدق قطع کند، قبل از اتمام چهار، طواف باطل است و بعد از آن بنابر احتیاط اتمام و اعاده کند؛ مگر این که موالات فوت شود که می‌تواند از سر بگیرد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۶- اگر بعد از نصف (شوط چهارم) باشد، و اتیان منافی کرده باشد طواف را تمام کندو بعد اعاده کند، هرچند می‌توان به اتمام هم اکتفا نمود و در غیر این صورت اتیان منافی، اتمام کافی است و در هر صورت اگر طواف را از سر گرفت صحیح است؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۷- اگر کسی پیش از تجاوز ازنصف طواف، بدون عذر آن را رها کند اگر موالات بهم خورده باشد باید طواف را از سر بگیرد ولی اگر پس از تجاوز از نیمه

ص: ۶۴

رها کنـد نمی‌توانـد طواف را از سـر بگیرد و اگر بخواهـد احتیاط کند طواف نخست را تکمیل و نماز آن را بخواند سـپس طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.

۸- اگر از مطاف خارج شـده و مشـغول کاری شـده که عرفا بگویند طواف را قطع کرده، قبل از اتمام شوط چهارم، طوافش باطل و بعد از شوط چهارم، احتیاط یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام به جا آورد؛ آیهٔ اللَّه‌اردبیلی.

۹- بعد از شوط چهارم تکمیل کند و احتیاطاً یک طواف دیگر انجام دهد؛ آیهٔ اللَّه فاضل.

۱۰- قطع طواف جایز است؛ پس اگر طواف واجب بوده و از مطاف خارج شده؛ اگر بعد از نصف بوده، می‌تواند تکمیل کند وگرنه باطل است؛ آیهٔ‌اللَّه حکیم.

ب: قطع طواف با عذر:

قطع طواف از روی عذر، موارد آن مختلف است و احکام آن فی الجمله فرق می‌کند.

ص: ۶۵

«۳۹»

قطع طواف به خاطر نجس شدن بدن و لباس در حال طواف

(۶۱۴)

۱- تطهیر می‌کند و طواف را اتمام می‌نماید: آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای (فوراً اقدام شود)، زنجانی، عزالدین زنجانی، فاضل، مکارم و نوری، واردبیلی؛ واگر متمکن باشد در خود مطاف تطهیر کند؛ آیهٔ اللّٰه حکیم.

اگر بعد از نصف باشد، اما اگر قبل از آن علم به نجاست پیدا کرد و تطهیر مخل به موالات باشد باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۲- تطهیر و اتمام می‌کند؛ ولی اگر قبل از اتمام دور چهارم باشد، بنابر احتیاط یک طواف به قصد اعم از تمام و اتمام بجا آورد؛ آیهٔ اللّٰه تبریزی و آیهٔ اللّٰه خویی.

۳- قبل از اتمام ۳/۵، باطل است و بعد از سه و نیم و قبل از چهار، بنابر احتیاط تکمیل و تطهیر و اعاده می‌کند با نماز؛ و اگر بعد از دور چهارم است تطهیر و تکمیل می‌کند؛ آیهٔ اللّٰه صافی و آیهٔ اللّٰه گلپایگانی.

ص: ۶۶

۴- اگر متمکن از تطهیر باشد به طوری که منافات با آنچه در طواف معتبر است نباشد، بنابر احتیاط تطهیر و طواف را اتمام کند وگرنه طواف او صحیح است؛ آیةاللّٰه وحید.

۵- اگر بعد از اتمام نصف شوط چهارم باشد بعد از تطهیر اتمام می‌کند و اگر قبل از آن باشد طواف را اعاده کند و در هر صورت؛ آیة اللّٰه صانعی.

قطع طواف به خاطر حدث

(۵۸۰)

«۴۰»

اگر حدث بعد از اتمام دور چهارم باشد

۱- اگر حدث بدون اختیار باشد، بعد از طهارت، طواف را تکمیل می‌کند و اگر با اختیار باشد احتیاطاً اتمام و اعاده می‌کند؛ آیات عظام: بهجت، خویی، سیستانی، فاضل واردبیلی.

۲- بعد از طهارت، طواف را تکمیل می‌کند؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، صافی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، مکارم، نوری.

اگر حدث بدون

ص: ۶۷

اختیار باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳- مگر آن که حدث با اختیار باشد که طواف باطل است؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۴- اگر بعد از دور چهارم و بدون اختیار باشد، بعد از تطهیر طواف را اتمام می‌کند و اگر بعد از نصف و قبل از اتمام دور چهارم و بدون اختیار باشد، بعد از تطهیر یک طواف به نیت تمام و اتمام انجام دهد یا اتمام کند و دوباره بنابر احتیاط اعاده کند و در صورت سوم اگر با اختیار باشد بعد از تطهیر طواف را اعاده کند. آیهٔاللّه وحید.

۵- با بقای موالات تکمیل می‌کند و با زوال آن، احتیاطاً تکمیل و اعاده می‌کند و می‌تواند یک طواف به نیّت اعم از اتمام و اعاده انجام دهد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۶- اگر بعد از نصف باشد بعد از طهارت تکمیل می‌نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷- بعد از طهارت طواف را تکمیل کند هرچند اگرطواف را از سر گرفت صحیح و مجزی می‌باشد؛ آیهٔاللّه صانعی.

۸- اگر بعد از اتمام سه شوط و نیم حدثی سر بزند

ص: ۶۸

پس از تحصیل طهارت، از همان جا که قطع کرده به تکمیل آن بپردازد؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.

۹- اگر حدث بعد از نصف و حدث غیر جنابت اختیاری باشد، بعد از طهارت تکمیل می‌نماید؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

«۴۱»

اگر حدث قبل از نصف یا اتمام دور چهارم باشد:

۱- اگر قبل از نصف باشد بعد از طهارت، طواف را اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، سبحانی، صانعی، خویی، مکارم و وحید؛ قبل از چهارم؛ آیهٔ اللَّه سیستانی و آیهٔ اللَّه عزالدین زنجانی.

قبل از نصف بدون فوات موالات و فعل منافی تطهیر نماید و ادامه دهد و با فوات موالات اعاده نماید؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۲- اگر حدث مابین سه و نیم تا چهار عارض شود حکم فرض قبلی را دارد و اگر قبل از سه و نیم عارض شود پس از طهارت طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه خامنه‌ای.

ص: ۶۹

۳

- بنابر احتیاط واجب طواف اول را تکمیل و نماز می‌خواند و طواف نمازش را اعاده می‌کند؛ امام خمینی و آیهٔ اللَّه نوری.

۴- قبل از سه و نیم، بعد از طهارت طواف را اعاده کند. و طبق نظر این مراجع اگر بعد از ۳/۵ و قبل از اکمال چهار باشد: بعد از طهارت، بنابر احتیاط. (آیهٔاللَّه زنجانی و آیهٔ اللَّه فاضل:) باید طواف اول را تکمیل و بعد از نماز آن، طواف را اعاده کند؛ آیات عظام:

زنجانی، صافی، فاضل، گلپایگانی.

۵- بنابر احتیاط واجب، یک طواف به نیّت اعم از تمام و اتمام بجا می‌آورد؛ آیهٔ اللَّهاردبیلی.

۶- اگر قبل از تجاوز نصف باشد، پس از تطهیر طواف را از سر بگیرد و از سرگیری طواف مطلقاً جایز است؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

طبق نظر همه مراجع از سرگیری طواف بعد از زوال موالات، جایز است؛ فقط طبق نظر:

آیات عظام: امام خمینی، صافی و گلپایگانی: اگر طواف قطع شده چهار شوط کامل بوده است، باید طوافِ اول، تکمیل و نماز آن خوانده شود.

ص: ۷۰

از سرگیری طواف با بقای موالات طبق نظر مراجع ذیل مجزی است:

آیات عظام: بهجت، حکیم، خامنه‌ای، فاضل، مکارم، نوری، خویی.

و آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی (با رعایت تکمیل بعد از شوط چهارم).

تذکر: طبق نظر مراجعی که از سرگیری را جایز می‌دانند، رعایت تفصیل بین نصف و کمتر از نصف، احتیاطی است.

«۴۲»

وظیفه مسلوس و مبطون

مسلوس و مبطون اگر وقتی دارنـد که در آن وقت می‌توانند نماز و طواف را با طهارت انجام دهند، باید آن وقت را انتخاب نمایند. وگرنه به وظیفه مسلوس و مبطون عمل می‌نمایند.

«۴۳»

وظیفه مسلوس

اگر وقت خاصی نداشته باشد؛ اگر برای وی

ص: ۷۱

مشـقت نـدارد، برای هر بار که از او حـدث صادر می‌شود، یک وضو بگیرد و اگر مشـقت دارد، برای طواف یک وضو و برای نماز هم یک وضو بگیرد؛ آیات عظام: امام خمینی، مکارم، نوری، صافی، صانعی، شاهرودی، سبحانی.

و در هر صورت بنابر احتیاط واجب نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّٰه فاضل.

به هر نحوی که برای نماز خود طهارت می‌گیرد برای طواف هم کافی است؛ آیات عظام: بهجت، خویی و سیستانی.

یک وضو کافی است مادامی که حدث متعارف از او صادر نشود گرچه احتیاط اعاده وضو است؛ آیهٔ اللّٰه تبریزی.

رعایت این احتیاط مستحب است؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی.

یک وضو برای طواف و یک وضو برای نماز کافی است؛ آیهٔ‌اللّٰه اردبیلی.

برای طواف وضو بگیرد چهار شوط آن را بجا

ص: ۷۲

آورد و بعد تجدید وضو نموده، سه شوط دیگر آن را بجا آورد؛ آیهٔ اللّٰه گلپایگانی.

«۴۴»

وظیفه مبطون

مبطون در صورتی که وقت خاصی برای انجام عمل در حالت طهارت ندارد، در صورتی که برای وی مشقت ندارد با خود آب حمل کند و در اثنای طواف وضو بگیرد و اگر برای وی سخت باشد، یک وضو کافی است.

آیهٔاللّٰه زنجانی: ولی برای نماز طواف باید دوباره وضو بگیرد.

آیهٔاللّٰه اردبیلی: وضو در اثنای طواف بنابر احتیاط است.

«۴۵»

فرق مسلوس و مبطون

فرق مسلوس و مبطون آن است که مسلوس در صورتی که برای خواندن یک نماز وقت پیدا نمی‌کند

ص: ۷۳

و در نماز از او بول خارج می‌شود، یک وضو کافی است ولی مبطون در صورتی که برای او سخت نیست، باید در اثنای نماز وضوی خود را تجدید نماید. البته این فرق طبق نظر اکثر مراجع است و از جهت احتیاط و فتوی و برخی شرایط، نظر برخی مراجع متفاوت است و طبق نظر آیهٔ اللَّه خویی قدس سره برای مبطون نیز یک وضو کافی است.

در هر دو اگر مشقت ندارد ظرف آبی قرار داده وضو بگیرد و اگر مشقت دارد، یک وضو کافی است؛ آیهٔاللَّه شاهرودی.

«۴۶»

وظیفه مبطون و مسلوس نسبت به تطهیر

۱- مسلوس و مبطون باید با استفاده از کیسه و امثال آن از سرایت نجاست جلوگیری نمایند.

۲- اگر مشقت ندارد بنابر احتیاط واجب، خود را قبل از هر نماز تطهیر نماید؛ آیات عظام: امام خمینی، صافی، گلپایگانی، نوری، فاضل، صانعی، اردبیلی.

بنابر فتوی؛ آیهٔ اللَّه بهجت و آیهٔ اللَّه زنجانی.

ص: ۷۴

«۴۷»

قطع طواف به خاطر مرض

(۷۱۴)

۱- قبل از اتمام چهار، اعاده می‌کند و بعد از آن اتمام می‌کند؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، سیستانی، مکارم، اردبیلی و نوری.

آیهٔ اللَّه تبریزی و خویی همین نظر با این اضافه:

بعد از دور چهارم احتیاط آن است که برای اتمام باقیمانده، نایب بگیرد و بعد از بهبودی احتیاطاً تکمیل و این طواف را اعاده نماید.

آیهٔ اللَّه فاضل نیز همین نظر با این اضافه: بین ۵/ ۳ و چهار، احتیاطاً اتمام و اعاده کند.

آیهٔاللَّه وحید نیز همین نظر با این اضافه: بعد از دور چهارم، احتیاطاً اتمام و اعاده می‌کند.

۲- قبل از اتمام سه شوط و نیم اعاده کند و بعد از آن اتمام نماید؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.

۳- نظر آیهٔ اللَّه خامنه‌ای در مساله قبل آمده است.

۴- قبل از ۵/ ۳ شوط اعاده می‌کند و بعد از ۴ بدون

ص: ۷۵

تأخیر برای اتمام نایب می‌گیرد و بین این دو برای اتمام نایب می‌گیرد و بعداز خوب شدن هم اعاده می‌کند؛ آیهٔ‌اللّه زنجانی.

۵- قبل از سه و نیم شوط و فوات موالات اعاده و بعد از نصف، اتمام بنماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶- اگر بعد از تمام شدن نصف شوط چهارم بوده، بعد از رفع عذر برگردد و از همان جا طوافش را تمام کند، و اگر قبل از نصف شوط چهارم بوده، طواف را اعاده کند، و در هر صورت اگر طواف را از سر بگیرد، مجزی است؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۷- اگر ولو با کمک غیر نتواند طواف کند، نایب بگیرد؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۸- به مسأله ۳۲ مراجعه شود با این اضافه: بعد از اکمال نصف در صورت عاجز بودن می‌تواند برای اتمام نایب بگیرد و صبر لازم نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۹- آیهٔ‌اللّه گلپایگانی و آیهٔ‌اللّه صافی: اگر موالات بهم بخورد قبل از ۳/۵ اعاده و بعد از چهار تکمیل و بین ۳/۵ و ۴ احتیاط در تکمیل و اعاده است.

ص: ۷۶

«۴۸»

قطع طواف به خاطر تذکر نجاست در اثنا و حکم تذکر نجاست بعد از طواف

(۶۱۷)

۱- بنابر احتیاط تطهیر و اعاده کند؛ امام خمینی و آیهٔ اللّه نوری.

۲- طوافش صحیح است و در صورت تذکر در اثنا بعد از تطهیر، طواف را تکمیل می‌کند: آیات عظام:

بهجت، حکیم، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، سیستانی، شاهرودی، فاضل، صافی، صانعی و مکارم.

در این صورت یک طواف به نیت اعم از اتمام و تمام بجا آورد و اگر بعد از طواف به خاطر آورد، بنابراحتیاط آن را اعاده کند؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۳- اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۴- اگر بعد از طواف علم پیدا کند طواف او صحیح است و اگر در اثنای طواف علم پیدا کند تطهیر و تکمیل کند؛ آیهٔ اللّه جوادی و آیهٔاللّه عزالدین زنجانی.

۵- اگر تذکر بعد از اتمام شوط چهارم باشد، بعد از

ص: ۷۷

طهارت، اتمـام می‌کنـد؛ و اگر قبل از اتمام شوط چهارم باشـد، بعـد از تطهیر، یک طواف به نیّت اعم از تمام یا اتمام بجا می‌آورد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

«۴۹»

قطع طواف به خاطر نماز جماعت

(۷۲۰)

۱- اگر قطع طواف بعـد از شوط چهارم باشـد، از همان جا اتمام می‌کنـد؛ و اگر قبل از چهارم بوده و فصل طویل شده، اعاده و بنابر احتیاط قبل از آن اتمام و نماز آن را می‌خواند؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی.

۲- بعد از ۳/۵ اتمام می‌کند و قبل از ۳/۵ با فصل طویل بنابر احتیاط اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

شاهرودی.

۳- در هر کجا که باشد، اتمام می‌کند؛ آیات عظام:

تبریزی، سبحانی، فاضل، و اردبیلی؛ ولی اگر از مسجد خارج شده باشد، قبل از تجاوز از نصف باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص: ۷۸

۴- اگر در جماعت شرکت کند، اتمام طواف کافی است و اگر نه اگر قبل اتمام از چهارم بوده و موالات باقی است، اتمام می‌کند وگرنه اعاده می‌کند و بعد از چهارم مطلقاً اتمام می‌کند؛ آیهٔ اللَّه سیستانی.

با زوال موالات، طواف باطل است؛ آیهٔ اللَّه خویی.

۵- اگر در جماعت شرکت کند اتمام طواف کافی است وگرنه بعد از شوط چهارم، اتمام و قبل از ۳/۵ شوط، اعاده و در بین این دو، اتمام و اعاده می‌کند؛ آیهٔاللَّه زنجانی.

۶- اگر بعد از نصف شوط چهارم باشد، طواف را از همان جا تمام کند و اگر تمام نکند؛ و طواف را از سر بگیرد، مجزی است و اگر قبل از نصف شوط چهارم باشد، بنابر احتیاط بعد از تمام آن، طواف را اعاده کند گرچه طواف از سرگرفت شده نیز مجزی می‌باشد؛ آیهٔ اللَّه صانعی.

۷- آیهٔ اللَّه عزالدین زنجانی؛ مسأله ۳۰ مراجعه شود.

۸-/ آیهٔاللَّه گلپایگانی و آیهٔاللَّه صافی به دو مساله قبل مراجعه شود.

گزیده مناسک حج ؛ ؛ ص۷۸

یان احکام قطع طواف

ص: ۷۹

«۵۰»

شک در وضو یا غسل بعد از اتمام طواف

(۵۸۴)

۱- اگر بعد از حدث اصغر شک کند که غسل کرده یا نه، باید غسل کرده و طواف را اعاده نماید و برای اعمال آتیه وضو بگیرد؛ آیات عظام: تبریزی، خویی واردبیلی.

۲- اگر احتمال دهد هنگام طواف متوجه طهارت خود بوده است اعتنا نکند؛ آیةاللّه زنجانی.

۳- مگر این که قبلًا به حدث اکبر محدث شود و بعد از طواف به حدث اصغر محدث شود که در این صورت باید غسل کند و وضو بگیرد و طواف را اعاده کند؛ آیةاللّه وحید.

۴- طواف او صحیح است: سایر مراجع.

۵- در صورتی که قبل از طواف محدث بوده و بعداز اتمام طواف شک در وضو یا غسل بکند باید پس از تحصیل طهارت، طواف و نماز آن را اعاده کند؛ آیةُ اللّه سبحانی.

ص: ۸۰

«۵۱»

انکشاف بطلان وضو در عمره تمتّع

(۵۸۸)

۱- اعاده طواف و نماز آن، کافی است؛ آیات عظام:

امام خمینی، خامنه‌ای، صانعی، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲- باید همه اعمال عمره را اعاده کند؛ آیات عظام:

حکیم، خویی، سیستانی صافی گلپایگانی. آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه خویی: نیز همین نظر با این اضافه:

و با گذشت زمان، حج باطل است؛ آیهٔ اللّه سیستانی: مگر در فرض سهو و نسیان.

آیهٔاللّه زنجانی: مگر بعد از احرام حج متوجه شود.

۳- بنابر احتیاط واجب، سعی و تقصیر را نیز اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، تبریزی، مکارم واردبیلی؛ واگر اعاده ممکن نبود، حج او تبدیل به افراد می‌شود؛ آیهٔاللّه شاهرودی.

۴- باید همه اعمال را از طواف، تا تقصیر، با پوشیدن دو جامه احرام اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص: ۸۱

«۵۲»

انکشاف بطلان وضو بعد از اتمام حج

(۵۸۹)

۱- در صورتی که می‌توانـد خودش وگرنه نـایبش، طواف و نماز را اعاده کنـد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، خامنه‌ای، صانعی، فاضل، مکارم و نوری. و بنابر احتیاط سعی را نیز اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، مکارم و موسوی اردبیلی.

آیـةاللَّه اردبیلی همین نظر با این اضافه: چنانچه در مکه و در ماه ذی‌الحجـهٔ توجه شود بنابراحتیاط سـعی حـج را نیز اعاده کنـد؛ ولی اگر بطلان وضو به جهت جهل به مسأله باشد، حجش باطل است؛ بنابراحتیاط یک شتر کفاره و با عمره مفرده از احرام خارج شود.

۲- با گذشت وقت تدارک، حج باطل است؛ آیات عظام تبریزی، جوادی آملی، خویی، صافی و گلپایگانی.

۳- با تدارک، حج او صحیح است مگر با جهل به حکم که بنابر احتیاط یک شتر کفاره بدهد و از احرام

ص: ۸۲

خارج شده است؛ آیهٔ اللّٰه سیستانی.

۴- طواف حج و اعمال بعد از آن را اعاده می‌کند مگر بعد از مراجعت متوجه شده باشد که اعاده اعمال بعدی لازم نیست؛ آیهٔاللّٰه زنجانی.

۵- عمره‌اش باطل می‌شود و حج تمتع او نیز باطل است و احتیاطاً برای خارج شدن از احرام یک عمره مفرده انجام دهد. اما اگر فقط طواف حج باطل بود، می‌تواند تا آخر ذی الحجه خودش یا نائبش بجا آورد؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۶- باید پس از بازگشت از منی ابتدا طواف عمره و نماز آن و احتیاطاً سعی را اعاده کند و سپس طواف حج را انجام دهد و اگر بعد از انجام طواف حج، متذکر بطلان شد هر وقت خواست قضا کند و اگر به وطن برگشته نائب بگیرد؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی.

۷- اگر در ذی‌الحجهٔ متوجه شود، خودش تدارک کند و اگر در مکه نیست، نایب بگیرد؛ و اگر ذی‌الحجهٔ بگذرد حج باطل است چه در مکه باشد یا غیر آن؛ آیهٔاللّٰه عزالدین زنجانی.

ص: ۸۳

«۵۳»

شک در نقیصه بعد از اتمام طواف

(۶۹۳)

۱- بنابر احتیاط اشکال دارد؛ امام خمینی (ظاهراً مرادشان قبل از ورود به نماز است اگرچه عبارت مطلق است)

۲- مطلقاً اشکال ندارد؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، صافی، گلپایگانی و فاضل.

۳- در صورت حصول شک بعد از ورود در نماز، اعتنا نکند؛ آیة اللَّه تبریزی و آیة اللَّه خویی؛ و یا بعد از فوت موالات؛ آیة اللَّه سیستانی و آیةاللَّه وحید.

بعد از ورود به عمل دیگر به گونه‌ای که فراغ صدق کند، اعتنا نکند وگرنه بنابر احتیاط طواف را اعاده کند؛ آیةاللَّه سبحانی و آیة اللَّه‌اردبیلی.

۴- اگر احتمال بدهد هنگام طواف توجه داشته بعد از خروج از عملِ طواف اعتنا نکند؛ آیة اللَّه زنجانی.

۵- بعد از خروج از مطاف اعتنا نکند. آیة اللَّه شاهرودی.

ص: ۸۴

۶-احتیاط مستحب در استیناف و از سر گرفتن است؛ آیة اللّه صانعی.

«۵۴»

اگر کسی با گمان به عدد اشواط، طواف را اتمام نماید، سپس یقین کند چه حکمی‌دارد؟

(۷۰۹)

۱- مظنّه مطلقاً در عدد اشواط طواف و سعی حجیّت دارد و این طواف صحیح است حتی اگر لحوق یقین نشود؛ آیة اللّه بهجت.

۲- طواف صحیح است؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، صانعی، مکارم، عزالدین زنجانی و نوری اگر با قصد رجای کشف ادامه داده باشد؛ آیات عظام: حکیم، سبحانی، صافی، گلپایگانی واردبیلی.

۳- بنابر احتیاط صحیح نیست؛ آیات عظام:

تبریزی، خویی، شاهرودی و فاضل.

۴- بنابر احتیاط اعاده کند مگر آن که مطمئن باشد در ادامه طواف به حجت شرعی (مانند شمارش همراهان) می‌رسد؛ آیة اللّه زنجانی.

ص: ۸۵

«۵۵»

کم کردن سهوی از طواف

(۶۸۸)

۱- اگر از نصف گذشته باشد و فعل کثیر انجام نداده باشد، اتمام می‌کند؛ و اگر قبل از نصف باشد، اعاده می‌کند؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری؛ و اگر در تمام موارد طواف را از سربگیرد طوافش صحیح است؛ آیهٔ اللّٰه صانعی.
آیهٔ اللّٰه مکارم همین نظر با این اضافه: قید فعل کثیر، زائد است.

۲- اگر بعد از فوت موالات یا بیرون رفتن از مطاف باشد، اگر کمبود کمتر از چهار دور باشد، تکمیل می‌کند و در بیشتر از چهار، احوط اتمام و اعاده است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی.
آیهٔ اللّٰه‌سیستانی همین نظر بدون قید بیرون رفتن از مطاف.

۳- در بیشتر از نصف (که علی الاحوط به اتمام چهار است) اتمام می‌کند و در کمتر، با فوت موالات

ص: ۸۶

اعاده می کند؛ آیهٔ اللّٰه بهجت.

آیهٔ اللّٰه صافی و آیهٔ اللّٰه گلپایگانی همین نظر با این اضافه: بین ۵/ ۳ تا ۴، احتیاطاً تکمیل و اعاده می کند.

۴- طواف قبلی را تکمیل می کند؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی؛ در صورت عدم فوت موالات مطلقاً تکمیل کند؛ آیهٔ اللّٰه جوادی.

۵- اگر قبل از فوت موالات متوجه شود و از مطاف خارج نشده باشد، بقیه را انجام می‌دهد و صحیح است؛ و اگر بعد از آن یا بعد از خروج از مطاف باشد، اگر فراموش شده تا سه دور باشد، باید آن را اتمام کند و طواف صحیح است و اگر فراموش شده چهار دور یا بیشتر باشد احتیاط به آوردن یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام است؛ آیةاللّٰه وحید.

۶- قبل از فوت مولات اتمام می‌نماید و با فوت موالات اگر کمتر از نصف باشد، اعاده وگرنه اتمام می‌نماید؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۷- اگر موالات به هم خورده باشد باید طواف را اعاده کند، خواه آنچه که آورده کمتر از نصف باشد یا نه و اگر موالات بهم نخورده باشد طواف را تکمیل

ص: ۸۷

کند؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی.

۸- اگر بعد از اتمام چهار شوط باشد، اقوی آن است که طواف را تمام کند و صحیح است و اگر پیش از آن باشد، چنانچه موالات به هم نخورده باشد، باید آن را تکمیل کند و کافی است وگرنه یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام بجاآورد؛ آیهٔ اللّٰهاردبیلی.

۹- می‌توانـد اتمام کند مگر در فرض خروج از مطاف و عدم تجاوز از ۳ دور و نیم که در این فرض احتیـاط واجب اعاده است؛ آیهٔ اللّٰه حکیم.

«۵۶»

زیادی سهوی در طواف

(۶۷۷)

۱- اگر کمتر از یک دور باشد:

آن را قطع می‌کند و طواف صحیح است؛ همه مراجع غیر از آیهٔ اللّٰه سیستانی و آیهٔ اللّٰه زنجانی. (نظر ایشان چند سطر بعد می‌آید)

۲- اگر بیشتر از یک دور باشد:

بنابر احتیاط واجب (آیهٔ اللّٰه صافی و آیهٔ اللّٰه

ص: ۸۸

گلپایگانی: بنابر احتیاط مستحب) بدون تعیین قصد استحباب یا وجوب، آن را به هفت برساند و دو رکعت قبل از سعی و دو رکعت بعد از سعی بخواند و دو رکعت اول را بدون تعیینِ برای اول یا دوم، برای فریضه قرار دهد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، شاهرودی، صافی، صانعی، گلپایگانی، مکارم، اردبیلی و نوری.

آیهٔ اللّٰه فاضل: همین نظر با این اضافه: نماز بعد از سعی مستحب است.

آیهٔ اللّٰه سیستانی: همین نظر با تفضیل بعد از رکن عراقی بنابر فتوی و قبل از آن بنابر احتیاط واجب.

۴- اگر یک دور یا بیشتر باشد بنا بر احتیاط واجب با آن زاید یک طواف کامل انجام می‌دهد به قصد قربت مطلقه اعم از وجوب و استحباب و دو تا دو رکعتی نماز می‌خواند؛ آیهٔ‌اللّٰه وحید.

۵- اگر زیاده کمتر از یک دور باشد بنابر احتیاط آن را به هفت برساند و اگر یک دور یا بیشتر باشد باید آن را به هفت برساند و در هر دو صورت نماز آن را بخواند؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی.

ص: ۸۹

۶- اگر کمتر از یک دور باشد آن را قطع می‌کند و طواف او صحیح است واگر بیشتر از یک دور باشد بانیت وجوب آن را به هفت دور می‌رساند و دو رکعت قبل از سعی به نیت طواف واجب و دو رکعت بعد از سعی به نیت طواف قبلی می‌خواند؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی.

۷- اگر زیاده، یک شوط باشد، استحباباً به هفت برساندو به نیت قربت مطلقه نماز را بخواند؛ آیهٔ اللّٰه عزالدین زنجانی.

ص: ۹۰

برخی از احکام بانوان در طواف

اشاره

«۵۷»

رؤیت دم

(۷۵۳)

۱- اگر حائض بعد از عادت غسل کند و اعمال را انجام دهد و بعد از اتمام روز دهم، مجدّداً خون ببیند، محکوم به استحاضه است؛ همه مراجع.

۲- ایام پاکی حیض نیست ولی مستحب است خونی را که دوباره می‌بینند تا تکمیل ده روز از مجموع دو خون حیض قرار دهد؛ آیهٔ اللَّه زنجانی؛ آیهٔ‌اللَّه حکیم همین نظر بنابر وجوب.

«۵۸»

و اگر از روز دهم نگذشته باشد

(۷۵۴)

۱- محکوم به حیض است و در وسعت وقت باید طواف و نماز را اعاده کند؛ و در ضیق وقت، محل

ص: ۹۱

اشکال است و باید احتیاط مراعات شود؛ آیات عظام:

امام خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، صانعی، صافی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲- اگر لک، صفات حیض داشته باشد و قبل از ده روز قطع شد، باید اعمال را اعاده نماید، در غیر این صورت صحیح است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و شاهرودی.

۳- پاکی بین دو خون که حیض واحد شمرده می‌شوند، محل اشکال است، و به احتیاط واجب، طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّٰه سیستانی.

۴- اگر اعمال در حال پاکی بوده، صحیح است و اعاده ندارد؛ آیات عظام: زنجانی، حکیم و مکارم.

۵- اگر در حج بوده، باید طواف و نماز را اعاده کند و اگر در عمره بوده، چنانچه وقت تنگ باشد و نتواند طواف و نماز را اعاده کند، پس از حج تمتع، احتیاطاً علاوه بر اعاده طواف یک عمره مفرده نیز به جا آورد؛ آیهٔ اللّٰه اردبیلی.

ص: ۹۲

«۵۹»

وظیفه مستحاضه کثیره درباره طواف و نماز

(۷۶۴)

۱- بایـد برای هر کـدام یـک غسـل جـداگانه انجـام دهـد مگر آنکه از وقت غسـل تـا آخر نمـاز، خون قطع باشـد؛ آیات عظام: امام خمینی، صانعی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، اردبیلی و نوری؛ و برای هرکدام وضو هم بگیرد؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.
۲- اگر خون مستمر باشد به گونه‌ای که از پنبه منقطع نشود، یک غسل کافی است؛ وگرنه اگر بعد از غسل، خون بیرون نزند، برای نماز هم کافی است؛ و اگر بیرون زده باشد، به احتیاط واجب برای نماز؛ غسل لازم است؛ آیهٔ اللَّه سیستانی.
۳- کثیره برای هر کدام غسل می‌کند و وضو لازم نیست مگر محدث به حدث اصغر شود؛ آیهٔ اللَّه خویی و آیهٔاللَّه تبریزی.
۴- اگر بعد از غسل برای نماز یومیّه خون نبیند، تجدید لازم نیست وگرنه برای هر کدام احتیاطاً یک
ص: ۹۳

غسل کند و اگر فاصله بین غسل و طواف زیاد می‌شود، احتیاطاً موقع ورود به مسجد الحرام تیمم بدل از غسل هم بنماید؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۵- مستحاضه کثیره غیر از غسلهای نماز، چیزی بر او نیست، فقط بنابر احتیاط وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه مکارم و آیهٔ اللّه سبحانی.

۶- بنابر احتیاط برای طواف و نماز آن یک غسل انجام دهد و برای هر کدام یک وضو بگیرد و اگر غسل برای او حرجی است تیمم می‌کند و وضو می‌گیرد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۷- کثیره باید غسل کند و احتیاطا برای نماز نیز یک غسل دیگر انجام دهد و وضو لازم نیست و اگر به وظایف خود برای نماز عمل کرده باشد، اصل غسل مبنی بر احتیاط است؛ آیهٔاللّه وحید.

۸- وظایفی که برای نماز یومیه لازم است برای طواف انجام دهد و بدون فاصله طواف و نماز را بجا آورد و اگر بین غسل و طواف یا طواف و نماز فاصله شود باید وظایف را تجدید کند؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

۹- یک غسل برای هر دو (طواف و نماز) کافی

ص: ۹۴

است، فقط برای هر کدام وضو بگیرد؛ و مستحاضه کثیره که باید برای نماز خود غسل کند دیگر لازم نیست برای طواف غسل جداگانه انجام دهد ولی باید وضو بگیرد؛ آیة اللّه زنجانی.

۱۰- کثیره برای هر دو یک غسل کند و از وضو هم کفایت می‌کند و نمی‌تواند به غسل نماز یومیه اکتفا نماید؛ آیة اللّه حکیم.

«۶۰»

وظیفه مستحاضه قلیله برای نماز

۱- برای هر نماز یک وضو بگیرد و ظاهر فرج را اگر خون به آن رسیده آب بکشد؛ همه مراجع.

۲- عوض کردن پنبه یا تطهیر آن: بنابر احتیاط واجب، تعویض یا تطهیر کند؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، فاضل و نوری، تبریزی، اردبیلی.

باید تعویض یا تطهیر کند؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی، صانعی، شاهردوی.

احتیاط مستحب است؛ آیة اللّه سیستانی و آیة اللّه مکارم.

ص: ۹۵

«۶۱»

وظیفه مستحاضه متوسطه برای نماز

آیهٔ اللَّه مکارم: مستحاضه فقط دو قسم است: قلیله و کثیره

مستحاضه باید برای اولین نمازی که متوسط شده علاوه بر انجام وظایف قلیله، غسل کند و در روز بعد برای نماز صبح غسل نماید؛ اکثر مراجع.

۱- آیهٔ اللَّه سیستانی: این غسل بنابر احتیاط، لازم است.

۲- آیهٔ اللَّه زنجانی: این غسل بنابر احتیاط مستحب است.

۳- و طبق نظر آیهٔ اللَّه مکارم: ملحق به قلیله است و غسل لازم نیست.

«۶۲»

وظیفه مستحاضه متوسطه نسبت به وضو

۱- مستحاضه متوسط بایـد برای نماز وضو بگیرد و فرقی نمی‌کند قبل از غسل یا بعد از غسل ولی بهتر است اول وضو بگیرد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت،

ص: ۹۶

صافی، گلپایگانی، تبریزی، نوری و زنجانی، اردبیلی، شاهرودی، فاضل.
آیهٔ اللّه گلپایگانی: بنابر احتیاط واجب اول غسل را بجا آورد.
۲- بعد از غسل برای او بین نماز نیاز به غسل نیست؛ آیهٔاللّه صانعی.
«۶۳»

وظیفه مستحاضه کثیره

مستحاضه کثیره بایـد علاوه بر عمل به وظیفه قلیله (غیر از وضو که حکم آن می‌آیـد)، برای نماز صـبح یک غسل و برای ظهر و هر یک غسل و برای مغرب و عشا نیز یک غسل بنماید.
و فاصله بین دو نماز نیاندازد؛ آیهٔاللّه شاهرودی.
«۶۴»

وظیفه مستحاضه کثیره برای وضو

۱- غسل استحاضه کثیره از وضو کفایت می کند؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، نوری، سیستانی و
ص: ۹۷

مکارم، اردبیلی.

۲- بنابر احتیاط واجب وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه زنجانی.

۳- باید وضو بگیرد؛ آیات عظام: امام خمینی، زنجانی، شاهرودی، فاضل، سبحانی.

۴- وجوب وضو برای مستحاضه کثیره محل تامل است و احتیاط وضو قبل از غسل به قصد رجا است آیهٔ‌اللّه صافی و آیهٔ‌اللّه گلپایگانی.

این وضو (که واجب است و یا مستحب) طبق فتوای آیات عظام خویی، تبریزی، نوری و سیستانی، سبحانی، باید قبل از غسل باشد.

بهتر است قبل از غسل باشد؛ آیهٔ‌اللّه شاهرودی.

«۶۵»

وظیفه مستحاضه در طواف و نماز

نماز و طواف برای زن مستحاضه مستقل می‌باشند، یعنی هر کدام حکم نماز مستقل دارند که باید به وظیفه لازم برای هر کدام مستقلًا عمل شود؛ اکثر مراجع.

ص: ۹۸

آیـهٔ اللّه سیسـتانی، آیـهٔاللّه سـبحانی: قلیله به احتیاط واجب برای هر کـدام یک وضو و متوسـطه بنابر احتیاط واجب برای هر دو یک غسل و برای هر کدام یک وضو بگیرد.

آیهٔاللّه زنجانی: تجدید اعمال لازم نیست مگر زیاد فاصله شود.

در قلیله فقط وضو در متوسـطه برای هر دو یک غسل و برای هر کـدام یک وضو و در کثیره برای هر کدام غسل و وضو لازم است؛ آیهٔاللّه شاهرودی.

«۶۶»

آیا مستحاضه متوسطه و کثیره برای رفتن به مسجدین، باید غسل استحاضه را انجام داده باشند؟

رفتن به مسـجدین برای اسـتحاضه و سایر احکام، متوقف بر غسل اسـتحاضه نیست، ولی مقاربت بنابر احتیاط با غسل حلال می‌شود؛ آیات عظام: امام خمینی، سیستانی، سبحانی، مکارم و نوری؛ غسل در تمامی موارد احتیاط مستحب است؛ آیهٔ اللّه فاضل.

ص: ۹۹

باید برای همه موارد غسل کند. بنابر احتیاط واجب و در لمس خط قرآن بنابر فتوی؛ آیهٔاللَّه اردبیلی، آیهٔاللَّه شاهرودی.

بایـد برای رفتن به مسـجدین غسل اسـتحاضه را انجام داده باشد؛ آیات عظام: بهجت، گلپایگانی و صافی، تبریزی، صافی، سـبحانی؛ ولی در متوسطه لازم نیست؛ آیهٔاللَّه زنجانی.

«۶۷»

سن یأس

(۷۶۶)

۱- قرشـیه ۶۰ سال غیر قرشـیّه ۵۰ سـال؛ آیـات عظـام: امـام خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، سـبحانی، شاهرودی، زنجانی، صافی، گلپایگانی، فاضل و نوری.

آیهٔ اللَّه بهجت: در صورتی که بعد از این سالها هم، اطمینان به حیض داشته باشد، محکوم به حیض است.

---

(۱)- ۶۰ سال قمری به سال شمسی ۵۸ سال و ۷۸ روز و ۵۰ سال قمری به سال شمسی ۴۸ سال و ۱۸۶ روز می‌شود

ص: ۱۰۰

۲- مطلقاً ۵۰ سال است؛ آیهٔ اللّٰه مکارم و آیهٔ اللّٰه‌اردبیلی.

مطلقاً ۵۰ سال است اگر عادت کلًا قطع شود، یا شک در حیض بودن خون داشته باشند؛ آیهٔ اللّٰه صانعی.

۳- مطلقاً ۶۰ سال است؛ آیهٔ اللّٰه سیستانی.

۴- اگر بین ۵۰ سال و ۶۰ سال خون به صفات حیض باشد، بنابر احتیاط جمع بین احکام حائض و مستحاضه کنند و بعد از ۶۰ سال، محکوم به استحاضه است؛ آیات عظام تبریزی، خویی و وحید.

«۶۸»

اگر موهای زن یا بدن او در حال طواف پیدا باشد

(۶۳۰)

۱- در فرض سهو و جهل قصوری: صحیح است؛ همه مراجع.

۲- در فرض عمد و جهل تقصیری:

بنابر احتیاط واجب صحیح نیست؛ آیات عظام:

ص: ۱۰۱

امام خمینی، بهجت، تبریزی، خویی، صافی، صانعی، گلپایگانی، فاضل، اردبیلی و نوری.

۳- صحیح است، هر چند معصیت نموده است؛ آیات عظام: جوادی آملی، حکیم، خامنه‌ای، زنجانی، سبحانی، سیستانی، عزالدین زنجانی و مکارم.

۴- در صورت عمد باطل است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۶۹»

حجاب زن در حال طواف

(۶۲۹)

۱- با نماز فرق نمی‌کند غیر از این که در طواف باید صورت پوشانده نشود؛ آیات عظام: تبریزی، جوادی، خویی، سیستانی، شاهرودی، فاضل و نوری.

۲- با نماز فرق می‌کند و فقط علی الاحوط وجه و کفین در طواف استثنا شده است (یعنی بنابر احتیاط واجب، باید پا را بپوشاند)؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی، صانعی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، موسوی اردبیلی و مکارم.

آیهٔ اللّه سبحانی همین نظر: بنابر فتوی.

ص: ۱۰۲

۳- پوشش شرط صحت طواف نیست ولی چون در طواف در معرض دید نامحرم است باید سر و بدن خود را بپوشاند و پوشاندن وجه و کفین لازم نیست؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی؛ وبنابر احتیاط واجب پا را نیز بپوشاند؛ آیهٔ اللّٰه حکیم.

نماز طواف

اشاره

ص: ۱۰۳

«۷۰»

مبادرت به نماز طواف

(۷۹۰)

۱- بنابر احوط باید به نماز، مبادرت شود؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، سیستانی، صافی، صانعی، گلپایگانی، مکارم و نوری.

۲- مبادرت واجب است؛ آیات عظام: تبریزی، حکیم، سبحانی، جوادی آملی، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، شاهرودی، عزالدین زنجانی، فاضل و موسوی اردبیلی.

«۷۱»

فاصله انداختن بین طواف و نماز طواف

(۷۹۱)

۱- با تأخیرِ نماز، اعاده طواف لازم نیست؛ آیات

ص: ۱۰۴

عظام امام خمینی، بهجت، حکیم، خامنه‌ای، صافی، صانعی، گلپایگانی، مکارم و نوری؛ اگر در تأخیر مسامحه نکند؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی.

۲- اگر عمداً تأخیر بیندازد بنابر احتیاط طواف را اعاده کند؛ آیات عظام: سیستانی، فاضل واردبیلی.

۳- مطلقاً بنابر احتیاط با تأخیر، طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللّٰه تبریزی و آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۴- باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّٰه خویی و آیهٔ اللّٰه جوادی.

۵- اگر بدون عذر تأخیر بیندازد باید بعد از خواندن نماز، طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی، آیهٔ اللّٰه زنجانی.

«۷۲»

محاذات زن و مرد در مسجدالحرام

(۸۰۶)

۱- باید عدم محاذات رعایت شود مگر زن اهل سنت باشد، یا موجب بهم خوردن موالات شود، یا عسر و حرج باشد؛ آیهٔ اللّٰه فاضل.

۲- به صحت نماز ضرر نمی‌زند؛ سایر آیات عظام.

ص: ۱۰۵

۳- در مسجد الحرام محاذات مطلقاً اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

آیهٔ اللّه زنجانی: در مسجد الحرام و اطراف آن که محلّ ازدحام جمعیت است، صحیح بوده و کراهت نیز ندارد.

۴- در صورت امکان، عدم محاذات رعایت شود، مگر اینکه این شرط حرجی باشد یا به موالات بین طواف و نماز لطمه بزنند، که در این صورت، رعایت این شرط لازم نیست؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

«۷۳»

محاذات زن و مرد در غیر مسجدالحرام

۱- مکروه است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، زنجانی، حکیم، صافی، گلپایگانی، صانعی، عزالدین زنجانی؛ مگر با فاصله یک ذراع؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۲- نماز باطل است: مگر ۵ متر فاصله باشد؛ آیهٔ اللّه فاضل و آیهٔ اللّه مکارم.

۳- اگر به مقدار یک وجب فاصله باشد، مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه تبریزی.

ص: ۱۰۶

۴- بنابر احتیاط واجب باید زن در مقابل زانوهای وی باشد؛ آیهٔ اللَّه سیستانی.

۵- بنابراحتیاط واجب نماز باطل است مگر با فاصله ۱۰ ذراع؛ آیهٔ اللَّه اردبیلی.

۶- بنابر احتیاط واجب باید جای سجده زن از جای ایستادن مرد کمی عقب‌تر باشد؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

«۷۴»

حکم ظن در نماز طواف و سایر نمازها

(۸۱۴)

ظن در رکعات:

۱- اگر در رکعات شک کند، به احتیاط واجب، اتمام و اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه مکارم.

۲- ظن در رکعات معتبر است؛ سایر آیات عظام.

۳- شک در نماز واجب دو رکعتی اگر مستقر شد سبب بطلان آن نماز است و ظن در رکعات معتبر است؛ آیهٔ اللَّه جوادی.

ص: ۱۰۷

«۷۵»

(۸۱۴)

ظن در افعال نماز:

۱- معتبر است؛ آیات عظام بهجت، صافی، جوادی، سبحانی، گلپایگانی، فاضل واردبیلی.

۲- احتیاط شود؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، زنجانی، صافی، صانعی، مکارم و نوری.

۳- حکم شک را دارد: آیات عظام: تبریزی، حکیم، خویی، سیستانی، شاهرودی و عزالدین زنجانی.

«۷۶»

جماعت در نماز طواف

(۸۲۳- ۸۲۴)

۱- در طواف واجب، مستحب است؛ آیهٔ اللّه بهجت؛ جایز است؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۲- آیهٔ اللّه خویی: اقتدا جایز است.

۳- در غیر صحیح القراءه، احوط است ولی نباید به آن اکتفا شود؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، سیستانی، صافی، گلپایگانی واردبیلی.

ص: ۱۰۸

۴- مشروعیّت آن محل اشکال است؛ آیات عظام:

امام خمینی، جوادی آملی، حکیم، خامنه‌ای، صانعی، فاضل، مکارم و نوری.

۵- نماز طواف را نمی‌توان به جماعت خواند؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۶- خواندن نماز طواف به جماعت جایز است مطلقاً؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

«۷۷»

ترک نماز طواف مستحبی

(۸۳۱)

۱- جایز است؛ آیات عظام: تبریزی، جوادی، زنجانی، سبحانی، سیستانی، صافی، صانعی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، فاضل، اردبیلی، نوری و (ظاهراً امام خمینی).

۲- اشکال دارد؛ آیهٔ اللَّه بهجت و آیهٔ اللَّه مکارم.

۳- بهتر است نماز طواف مستحب را ترک نکنند؛ آیهٔ اللَّه حکیم: و اگر عمداً ترک کرد، اولی بلکه احوط آن است که هرجا که بتواند آن را بجا آورد؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

ص: ۱۰۹

«۷۸»

حکم عاجز از قرائت صحیح

(۸۲۲)

۱- بایـد نمـاز را به هر ترتیبی که می‌توانـد خودش به‌جا آورد و کافی است؛ و اگر ممکن است و می‌توانـد با تلقین، نماز را صـحیح بخوانـد، کسـی را بگمـارد که نماز را به او تلقین کنـد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، صانعی، فاضل، نوری و مکارم؛ و بنابر احتیاط نائب هم بگیرد؛ آیهٔ اللَّه جوادی.

۲- خودش به هر نحو می‌توانـد بخوانـد و بنـابر احتیـاط نـایب هم بگیرد؛ آیـهٔ‌اللَّه خامنه‌ای؛ و نیز بنابر احتیاط با جماعت هم بخوانـد؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی و خویی و اگر متمکّن از تصحیح نباشد، آنچه بلد است کافی است: آیهٔ‌اللَّه وحید.

۳- اگر مقـدار زیادی از سوره حمـد را بتوانـد به‌طور صـحیح بخوانـد، خوانـدن حمـد به همین صورت کافی است؛ و اگر نتوانـد، به احتیاط واجب مقداری از قرآن

ص: ۱۱۰

را که می‌تواند صحیح بخواند به آن اضافه کند و اگر نتواند تسبیح بگوید؛ آیهٔاللّه سیستانی.

۴- خودش بخواند و اگر بتواند، در مقام به جماعت بخواند، و در صورت عدم امکان، عمل به وظیفه روزانه کافی است؛ آیهٔاللّه بهجت.

۵- خودش بخواند و به جماعت هم اقامه نماید و اگر نایب هم بگیرد بهتر و مطابق با احتیاط است؛ آیهٔاللّه صافی و آیهٔاللّه گلپایگانی.

۶- اگر می‌تواند باید طواف را به تأخیر بیندازد و بعد از تصحیح قرائت طواف کند و اگر تا آخرین فرصت یاد نگرفت طواف می‌کند و به صحیح‌ترین قرائتی که می‌تواند- ولو با تلقین- می‌خواند و اگر ندانسته طواف نمود اعمالش صحیح است ولی باید بعد از تصحیح نماز را دوباره بخواند؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۷- کسی که نمی‌تواند قرائت صحیح را یادگیرد و تلقین هم میّسر نشود، باید یک‌بار خودش نماز بخواند و یک‌بار هم کسی را که نمازش

ص: ۱۱۱

صحیح است نائب قرار دهد و می‌تواند به کسی که دارای شرائط امام جماعت است و قرائت او صحیح است و نماز طواف را می‌خواند اقتدا کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۸- کسی که امکان تصحیح برایش وجود ندارد مثل الکن، به همان نحو صحیح است ولی اگر می‌توانسته تصحیح کند و مسامحه کرده و اکنون امکان تصحیح برایش نیست، خودش نماز را بخواند و اگر امکان داشت کسی هم به او تلقین کند و بنابر احتیاط واجب به جماعت نیز آن را اعاده کرده و نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۹- اگر متمکن در تصحیح نباشد، آنچه می‌داند کفایت می‌کند؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی، و همچنین است اگر قدرت داشت ولی متوجه به خطای خود نبود و نماز خواند؛ و اگر متوجه شد و می‌تواند یا بگیرد ولو با تلقین، طواف را به تأخیر بیاندازد و اگر وقت تنگ است بنابراحتیاط واجب نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص: ۱۱۲

«۷۹»

انجام حج مستحب نیابی و عمره مفرده استحبابی نیابی توسط کسی که قرائتش صحیح نیست.

صحیح است؛ آیات عظام: سیستانی، زنجانی، صافی، فاضل و گلپایگانی، تبریزی، اردبیلی، صانعی، جایز است به قصد رجا و امید مطلوبیت؛ شاهرودی.

ص: ۱۱۳

سعی

اشاره

«۸۰»

سعی از مسعای جدید

(۲/ ۸۴۷)

۱- اگر ثابت شود که عرض مسعای جدید، در بین کوه صفا و مروه است، مانعی ندارد؛ وگرنه با رعایت اقرب فالاقرب به مسعای قدیم، سعی می‌کند؛ آیهٔ‌اللّه بهجت و آیهٔ‌اللّه صافی.

۲- سعی در مسعای جدید مجزی است؛ آیات عظام: جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، شاهرودی، صانعی، عزالدین زنجانی، مکارم، اردبیلی و نوری؛ ولی بهتر است از قسمت قبلی صفا شروع کنند و از مسعای جدید به مروه بروند و در پایان دور هفتم نیز خود را به قسمت قدیمی مروه برسانند؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

۳- اگر محرز شود سعی بین صفا و مروه است،

ص: ۱۱۴

مجزی است وگرنه بنابر احتیاط مجزی نیست، مگر در ۵ متر از مسعای جدید که محرز شده است؛ آیةاللَّه وحید.

۴- اگر اطمینان پیدا کنند که کوه صفا و مروه تا مسعای جدید امتداد داشته است، سعی در آنجا مجزی است؛ آیةاللَّه سیستانی و آیةاللَّه تبریزی.

۵- سعی در پنج متر از مسعای جدید از طرف راست محل اشکال است و در بقیه اشکال ندارد؛ آیة اللَّه حکیم.

«۸۱»

سعی در طبقه زیرزمینی

سعی در طبقه زیرزمینی با توجه به این‌که بین کوه و صفا و مروه است، صحیح است؛ تمامی مراجع.

«۸۲»

زیاد کردن در سعی با فراموشی

(۸۷۳)

زیاد کردن از روی فراموشی چه کمتر از یک شوط

ص: ۱۱۵

یا بیشتر، به صحت سعی ضرر نمی‌زند؛ همه آیات عظام.

«۸۳»

زیاد کردن در سعی با جهل

(۸۷۴)

۱- به صحت سعی ضرر نمی‌زند؛ آیات عظام:

بهجت، تبریزی، جوادی آملی، حکیم، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی، صافی، صانعی، گلپایگانی، وحید، مکارم، واردبیلی.

۲- محل اشکال است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل و نوری.

۳- جاهل قاصر صحیح است؛ امّا جاهل مقصّر، محل اشکال است؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

«۸۴»

تأخیر سعی تا فردا

(۸۴۲- ۸۴۴)

۱- با فرض تأخیر، اعاده طواف و نماز، لازم

ص: ۱۱۶

نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، حکیم، خامنه‌ای، فاضل، صافی، صانعی، گلپایگانی، مکارم و نوری.

۲- باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۳- بدون عذر بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیات عظام:

زنجانی، سیستانی و اردبیلی.

۴- بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۵- تأخیر تا شب جایز است گرچه احتیاط مستحب در ترک آن است؛ و اگر تا روز بعد تأخیر انداخت علی الاحوط اعاده کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶- باید طواف و نماز را نیز اعاده کند و اگر به خاطر بیماری یا خستگی این مقدار به تأخیر بیندازد، اشکال ندارد؛ و در این صورت اعاده طواف و نماز آن لازم نیست؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

«۸۵»

کسی که طواف را در شب انجام می‌دهد سعی برای فردا و بعد از آن چه حکمی دارد؟

آیهٔ اللّه تبریزی: نمی‌شود تأخیر انداخت.

ص: ۱۱۷

آیۀاللّٰه بهجت: مجزی است.

اگر بدون عذر تأخیر انداخت، بنابر احتیاط طواف و نماز را اعاده کند؛ آیۀاللّٰه زنجانی، اردبیلی.

تأخیر جایز نیست ولی اگر انداخت اعاده طواف و نماز لازم نیست؛ آیۀاللّٰه صانعی.

اگر طواف را در آخر شب انجام داده وسعی را در اول روز انجام دهد جایز است؛ آیۀاللّٰه شاهرودی.

«۸۶»

سعی از طبقه فوقانی

(۸۴۸)

۱- مجزی است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، و صانعی.

۲- در فرض مشقت و عذر جایز است؛ آیۀ اللّٰه مکارم.

در فرض منع حکومت از سعی در پایین، سعی از بالا کافی است؛ آیۀ اللّٰه حکیم.

۳- مجزی نیست: سایر مراجع.

۴- در طبقه دوم سعی صحیح نیست؛ اگر به

ص: ۱۱۸

علتی در طبقه پایین ممکن نشد، بنابر احتیاط واجب سعی را در طبقه دوم انجام دهد و نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.
«۸۷»

موالات در سعی

(۸۵۸)

۱- در غیر شوط اول، معتبر نیست؛ آیات عظام:
امام خمینی، بهجت، خامنه‌ای، صافی و نوری.
۲- بنابر احتیاط، لازم است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، سیستانی، سبحانی، فاضل واردبیلی.
۳- موالات در سعی معتبر نیست؛ آیات عظام:
شاهرودی، حکیم، گلپایگانی و صانعی.
۴- موالات عرفیه در سعی لازم است؛ آیات عظام:
وحید، جوادی و عزّالدین زنجانی.
۵- در غیر موارد خاص، موالات در تمام اشواط سعی، معتبر است؛ آیهٔ اللَّه زنجانی و آیهٔ اللَّه مکارم.

ص: ۱۱۹

«۸۸»

نشستن در بین صفا و مروه

(۸۶۵)

۱- بدون عذر احوط ترک آن است؛ آیات عظام:

بهجت، خویی و عزّالدین زنجانی.

۲- به حدی که ترک موالات نشود جایز است؛ آیات عظام تبریزی، جوادی، سبحانی، سیستانی، فاضل، مکارم واردبیلی.

۳- مطلقاً جایز است؛ آیات عظام امام خمینی، حکیم، خامنه‌ای، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، صانعی و نوری.

۴- برای رفع خستگی جایز است و بدون عذر به قدری می‌تواند بنشیند که موالات از بین نرود؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

«۸۹»

اگر بعد از تقصیرِ عمره تمتع، بفهمد سعی ناقص بوده آیا اعاده تقصیر لازم است؟

(۸۸۳)

۱- سعی را اتمام کند و اعاده تقصیر لازم نیست؛

ص: ۱۲۰

آیات عظام: امام خمینی، صانعی و عزّالدین زنجانی؛

و بنابر احتیاط یک گاو کفاره بدهد؛ آیهٔ اللَّه‌اردبیلی؛

کفاره یک گاو واجب است؛ آیهٔ‌اللَّه حکیم.

۲- سعی را اتمام و تقصیر را اعاده کند؛ آیات عظام:

بهجت، شاهرودی و وحید.

آیهٔ‌اللَّه خویی و آیهٔ اللَّه سبحانی: باید یک گاو هم کفاره بدهد.

۳- بنابر احتیاط تقصیر را اعاده کند؛ آیات عظام تبریزی، صافی، گلپایگانی، مکارم.

آیهٔ اللَّه فاضل و آیهٔ اللَّه سیستانی همین نظر با این اضافه: احتیاطاً یک گاو کفاره بدهد.

۴- سعی را اتمام و تقصیر را اعاده کند، مگر محرم به احرام حج شده باشد که اتمام سعی کافی است؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۵- بنابر احتیاط تقصیر را بعد از اتمام سعی اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه جوادی آملی.

ص: ۱۲۱

«۹۰»

قطع سعی و از سرگیری آن

(۸۸۸)

۱- از سر گیری سعی اشکال ندارد؛ آیات عظام:

بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، حکیم، صافی، صانعی، گلپایگانی، فاضل، مکارم و نوری.

۲- با اعتقاد به جواز از سر گرفتن جایز است؛ آیهٔ اللَّه خویی و آیهٔاللَّه تبریزی.

۳- اشکال دارد؛ امام خمینی.

۴- اگر بعد از فوت موالات باشد صحیح است و گرنه اشکال دارد؛ آیهٔاللَّه سبحانی و آیهٔاللَّهاردبیلی؛ مگر جاهل قاصر باشد؛ آیات عظام: جوادی، سیستانی.

۵- قطع سعی در غیر موارد خاص جایز نیست هر چند اگر رها کند و از اول سعی نماید صحیح است؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۶- قطع کردن سعی جایز است و باید از همان جایی که قطع کرده ادامه دهد و سعی را تمام کند و

ص: ۱۲۲

احتیاط مستحب آن است که اگر قطع قبل از رسیدن به نصف بود، آن سعی را کامل کند و دو مرتبه سعی کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی. «۹۱»

اگر کسی با شک در عدد اشواط، سعی را ادامه دهد سپس یقین کند

(۸۹۱)

۱- سعی او صحیح است؛ آیات عظام: امام خمینی، صانعی، بهجت، خامنه‌ای، سیستانی و نوری.

۲- باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳- بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، و عزالدین زنجانی.

۴- اگر به رجاء کشف حال ادامه داده صحیح است؛ آیات عظام: جوادی آملی، حکیم، سبحانی، صافی، گلپایگانی، مکارم واردبیلی.

۵- بنابر احتیاط اعاده کند مگر آن که مطمئن باشد تا پایان سعی به حجّت شرعی (مانند شمارش همراهان) می‌رسد؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

ص: ۱۲۳

۶- اگر در همان جا یقین پیدا کند، شک او ضرری به صحت سعی نمی‌رساند؛ ولی اگر در حال شک سعی کرد، سعی او باطل می‌شود علی‌الاظهر؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷- صحّت این سعی محل اشکال است و احتیاط واجب در اعاده است؛ آیهٔ‌اللّه فاضل.

ص:۱۲۴

ص: ۱۲۵

احکام بین عمره و حج

خروج از مکه بعد از عمره تمتّع

«۹۲»

(۹۱۹)

۱- بنـابر احتیـاط (آیـهٔاللَّه اردبیلی: بنـابر اقوی) نبایـد خـارج شود، مگر در صورت حـاجت و با احرام حـج؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، گلپایگانی و صافی؛ ولی بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه مانع ندارد؛ آیهٔ اللَّه موسوی اردبیلی.

۲- بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه، مانع ندارد؛ آیهٔاللَّه خویی و آیهٔاللَّه تبریزی.

۳- اگر اطمینـان دارد که حـج او فوت نمی‌شود جـایز است؛ آیـات عظام: بهجت، خامنه‌ای و صانعی، عزالـدین زنجانی و نوری؛ و با عدم اطمینان احتیاط واجب در ترک است؛ آیهٔاللَّه سیستانی.

۴- می‌تواند ولی با اطمینان به عدم فوت حج اگر

ص: ۱۲۶

خروج و ورود در همان ماهی باشد که عمره را انجام داده است، خروج جایز است؛ آیۀاللّه فاضل.

۵- جایز نیست، مگر با حاجت و در صورت امکان باید با احرام حج خارج شود؛ آیۀ اللّه سبحانی، آیۀاللّه زنجانی، ولی رفتن به غار ثور و حرا و محلهایی که منافات با ماندن در مکه ندارد، مانعی ندارد؛ آیۀاللّه حکیم.

۶- بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه جایز است و کراهت ندارد و بیرون رفتن تا طائف مکروه است و بیرون رفتن تا مدینه حرام است؛ آیۀ اللّه شاهرودی.

«۹۳»

سر تراشیدن بین عمره تمتع و حج

(۹۲۹)

۱- بنابر احتیاط ترک شود؛ آیات عظام بهجت، حکیم، صافی، گلپایگانی و مکارم.

۲- جایز نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، شاهرودی، وحید، عزّالدین زنجانی و نوری.

۳- جایز است؛ آیات عظام: زنجانی، سیستانی و

ص: ۱۲۷

فاضل.

۴- اگر عمره تمتع در ماه شوال باشد تراشیدن تا سی روز بعد از عید فطر جایز است و گرنه احتیاط شود؛ آیات عظام: تبریزی، خویی واردبیلی.

۵- خلاف احتیاط استحبابی است مگر برای کسانی که حلق در منی بر آن‌ها واجب باشد که نباید سر خود را به صورتی که مانع از صدق حلق در منی بشود، بتراشند؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۶- جایز است مگر آن‌که تراشیدن سر در حج برای کسی واجب باشد و زمینه آن با تراشیدن از بین برود؛ آیهٔاللّه سبحانی و آیهٔ اللّه جوادی.

ص:۱۲۸

ص: ۱۲۹

وقوفین

اشاره

«۹۴»

آیا حج‌گزار می‌تواند بعد از وقوف عرفات به غیر مشعر (مانند مکه) برود و سپس به مشعر بازگردد؟

(۹۷۳)

۱- می‌تواند به مکه یا جای دیگر برود و برای وقوف باز گردد؛ آیات عظام جوادی، حکیم، خامنه‌ای، سیستانی و فاضل.

۲- بنابر احتیاط باید در مشعر بیتوته کند؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی و موسوی اردبیلی.

۳- باید به مشعر برود؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی مگر در حال ضرورت آیهٔ اللّه مکارم.

۴- اگر شب عید وارد مشعر شود، نباید از آنجا کوچ کند؛ آیهٔ اللّه زنجانی؛ مگر معذور باشد؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔاللّه عزالدین زنجانی.

ص: ۱۳۰

۵- باید مقداری از شب را در مشعر تا صبح بماند و از آن‌جا کوچ نکند تا آنکه بین الطلوعین نیز وقوف کند؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۶- اگر از راه غیر متعارف مثلًا به مکه برود بـا اطمینـان به درک وقـوف مـانعی نـدارد؛ هر چنـد که احتیـاط واجب آن است که در صورت ورود به مشعر شب عید را در مشعر بیتوته کند؛ آیهٔ اللّٰه صانعی.

«۹۵»

بیتوته شب تا طلوع فجر در مشعر

(۹۷۱)

۱- بیتوته شب دهم تا طلوع فجر، در مشعر بنابر احتیاط واجب، لازم است؛ آیات عظام:

امام خمینی، جوادی، سبحانی، بهجت، تبریزی، خویی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم، اردبیلی و نوری.

۲- واجب است؛ آیات عظام: حکیم، صافی و گلپایگانی.

۳- بودن مقداری از آن و بین الطلوعین واجب است؛ آیهٔ اللّٰه سیستانی.

ص: ۱۳۱

۴- بیتوته در مشعر مطابق احتیاط استحبابی است؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

۵- بایـد مقـداری از شب تا اذان صـبح بیتوته کنـد و بنابر احتیاط واجب این عمل بایـد همراه نیت و قصـد قربت باشد و پس از اذان صبح تا طلوع آفتاب در آنجا بانیت و قصد قربت توقف نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶- به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۷- رکن بین الطلوعین است و بیتوته شب واجب است و ترک آن معصیت، ولی حج صحیح است؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

«۹۶»

آیا خدمه‌ای که شبانه به منی رفته‌اند، باید برای درک وقوف، به مشعر بازگردند؟

(۹۷۷)

۱- در صورت امکـان بایـد برگردنـد؛ آیـات عظـام تبریزی، خـامنه‌ای، زنجـانی، صانعی، صافی، فاضل واردبیلی؛ ولی اگر برنگردند حجشان باطل نیست آیهٔ اللّه بهجت و آیهْاللّه عزّالدین زنجانی.

ص: ۱۳۲

۲- لازم نیست بازگردند، آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری. اگر اصل وقوف در مشعر را هر چند اندک، درک کرده باشند؛ آیهٔ اللّٰه جوادی آملی.

۳- باید برگردند و مقداری از شب تا صبح و همچنان بین الطلوعین را درک کنند؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۴- اگر افراد معذور نیازی به وجود آنها نداشته باشند، بنابر احتیاط باید برگردند ولی اگر برنگردند حج آنها باطل نیست؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی.

«۹۷»

کسی که وقوف شبانه را در مشعر درک کرده اگر عمداً وقوف بین الطلوعین را ترک کند:

(۹۷۹)

۱- حج او صحیح است؛ آیات عظام بهجت، جوادی، زنجانی، سیستانی، صافی، صانعی، گلپایگانی، مکارم.

جهت حکم کفاره به مناسک ایشان مراجعه شود.

۲- بنابر احتیاط حج را اعاده کند آیات عظام: امام

ص: ۱۳۳

خمینی، نوری.

۳- باید حج را اعاده کند آیة اللَّه فاضل مگر در صورت جهل و عدم امکان عود؛ آیةاللَّه تبریزی و آیة اللَّه خویی.

۴- باید حج را اعاده کند مگر در صورت جهل؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی، عزالدین زنجانی.

۵- بنابر احتیاط واجب اعمال حج را به نیت اعم از حج تمتع و عمره مفرده بجا آورد و در سال بعد چنانچه شرایط استطاعت را دارا باشد، یا حج از قبل بر او مستقر شده باشد، آن را اعاده کند؛ آیة اللَّهاردبیلی.

ص:۱۳۴

ص: ۱۳۵

ترتیب بین اعمال منی

«۹۸»

خلاف ترتیب در فرض غیر عمد

(۹۹۱)

خلاف ترتیب در صورت غفلت و سهو و جهل، نیاز به اعاده ندارد؛ همه مراجع.

۲- ترتیب در هر صورت مستحب است. آیهٔ اللّه صانعی.

«۹۹»

خلاف ترتیب در صورت عمد

۱- بنابر احتیاط ترتیب لازم است ولی تخلف عمدی اعاده ندارد؛ آیات عظام: بهجت، جوادی و عزّالدین زنجانی.

آیهٔ اللّه خامنه‌ای و آیهٔ اللّه مکارم همین نظر بنابر فتوی.

ص: ۱۳۶

۲- بنابر احتیاط ترتیب لازم است و تخلف عمدی بنابر احتیاط باید ترک شود؛ آیات عظام: امام خمینی، فاضل، نوری، صافی.

و یک گوسفند کفاره بدهد؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۳- بنابر احتیاط واجب ذبح بعد از رمی باشد و بنابر احتیاط حلق و تقصیر بعد از آن؛ آیهٔ اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه خویی.

۴- می‌تواند قبل از ذبح حلق یا تقصیر کند اگر قربانی را تهیه کرده باشد؛ آیهٔ اللَّه سیستانی. و در غیر این صورت محل اشکال است؛ مگر برای معذورینی که می‌توانند شبانه به منی بروند که می‌توانند بعد از توکیل در ذبح، حلق یا تقصیر کنند؛ آیهٔ‌اللَّه حکیم.

۵- در صورت علم و عمد و امکان باید اعاده کند؛ آیهٔ اللَّه گلپایگانی و آیهٔ اللَّه‌اردبیلی.

۶- از روی علم و عمد باشد اعاده دارد و به سبب فراموشی یا جهل باشد اعاده ندارد؛ آیهٔ اللَّه سبحانی و آیهٔ اللَّه زنجانی.

۷- رعایت ترتیب دراعمال منی واجب نیست بلکه مستحب است؛ آیهٔ اللَّه صانعی.

ص: ۱۳۷

رمی

اشاره

«۱۰۰»

رمی جمره جدید

(۹۹۳)

۱- اگر مکان سابق معلوم نیست و با سؤال نیز معلوم نشود، اشکال ندارد؛ آیات عظام: بهجت، جوادی و سبحانی.

۲- اگر می‌تواند بدون عسر و مشقّت، به آنچه در محلّ ستون قبلی قرار دارد رمی کند، واجب است به آن رمی نماید. و اگر جستجو از محل آن و رمی به آن مستلزم عسر و مشقّت است به هر نقطه‌ی آن دیوار رمی کند مجزی است؛ آیة‌اللّٰه خامنه‌ای؛ در این صورت وسط دیوار جدید را که مشتمل بر ستون سابق است، رمی کنند؛ آیة‌اللّٰه تبریزی.

۳- اگر دیوار موجود، مشتمل بر ستون سابق باشد و تشخیص آن هرچند به کمک اهل خبره قبل از رمی میسور باشد، باید همان قسمت را رمی کنند و اگر

ص: ۱۳۸

میسور نباشد، به احتیاط واجب، باید رمی را تکرار کنند، مگر مقداری که مستلزم حرج یا ضرر است؛ آیةاللَّه سیستانی.

۴- رمی جمره جدید کفایت می‌کند؛ آیات عظام:

زنجانی، صانعی، فاضل و نوری؛ ولی مهما امکن، احوط و اولی مراعات رمی به حدود ستون قبلی است؛ آیةاللَّه گلپایگانی و آیةاللَّه صافی.

۵- پرتاب سنگ به آن حوضچه، هر چند بزرگتر از سابق شده است کافی است، و اگر بر دیوار مزبور بزنند تا در حوضچه بیفتد آن هم کفایت می‌کند؛ آیةاللَّه مکارم و آیةاللَّه عزّالدین زنجانی.

۶- ظاهراً وسط آن همان جای سابق است، به هر حال باید محل سابق را رمی کند؛ و اگر ممکن نشد الاقرب فالاقرب؛ آیة اللَّه شاهرودی.

۷- کافی است مگر در قسمتی از جمره عقبه که خارج منی واقع شده است؛ آیة اللَّه‌اردبیلی.

۸- می‌تواند وسط دیوار را بدون دقت رمی نماید و احتیاط واجب آن است که از قسمت قدیم زیاد دور نباشد؛ آیة اللَّه حکیم.

ص: ۱۳۹

«۱۰۱»

رمی جمرات از طبقه دوم

(۹۹۵)

۱- جایز و کافی است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، صانعی، زنجانی، فاضل، اردبیلی و نوری.

۲- کفایت نمودن رمی مقداری که بر جمره سابق اضافه نموده‌اند، محل اشکال است و اگر از رمی مقدار سابق متمکن نباشد، زیادی را خودش رمی کند و برای رمی مقدار سابق نایب بگیرد، و در این امر، میان عالم و جاهل و ناسی فرقی نیست؛ آیات عظام: خویی، سیستانی، وحید و تبریزی.

۳- خلاف احتیاط است؛ آیهٔ‌اللَّه گلپایگانی و آیهٔ‌اللَّه صافی، مگر بتواند قسمت اصلی را رمی کند؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

۴- هنگام ازدحام جمعیت جایز است؛ آیهٔ‌اللَّه مکارم.

۵- کفایت نمی‌کند مگر آنکه امکان داشته باشد که

ص: ۱۴۰

از بالا به پائین و محل سابق رمی کند؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۶- چنانچه به طبقه هم کف ریخته شود، کافی است؛ آیهٔ اللَّه عزّالدین زنجانی.

«۱۰۲»

کسانی که می‌توانند جمره عقبه را در شب رمی نمایند

(۹۹۷)

۱- زنان و کسانی که از رمی در روز عذر دارند می‌توانند در هر وقت شب، شب قبل یا شب بعد، رمی کنند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، خامنه‌ای، فاضل، نوری و صانعی؛ شب قبل از آن روز؛ آیات عظام: تبریزی و خویی.

۲- زنان و پیران و نیز کسانی که روزها گرفتار کار حجاج هستند می‌توانند در شب رمی کنند و فرق نمی‌کند در شب قبل یا بعد؛ آیهٔاللَّه مکارم.

۳- جایز است با عذر در شب مقدّم با علم به عدم تمکن در روز؛ اما شب موخّر، با علم به تمکن از

ص: ۱۴۱

قضای رمی در روز بعد، احوط تأخیر قضا است تا طلوع آفتاب؛ آیةاللَّه بهجت.

۴- کسانی که از ماندن شب در مشعر معذور بودند- مانند زنان و پیران و بیماران- می‌توانند همان شب عید رمی کنند؛ و اما پرستاران و همراهان آنان، باید روز رمی کنند، مگر اینکه آنها نیاز به همراهی در طول روز داشته باشند؛ اما رمی در شب بعد، کافی نیست و معذور باید نایب بگیرد، مگر چوپانان و برخی دیگر که در مناسک ذکر شده است؛ آیةاللَّه سیستانی.

۵- بانوان و کسانی که رمی در روز برای آنها مشقت شدید دارد و فرد ضعیفی که رمی در روز برای او مشقت دارد، می‌توانند شب عید رمی کنند و کسانی که نمی‌توانند در روز رمی کنند یا به جهتی مانند خوفِ خطر یا ضررِ اساسی، رمی در روز برای آنها جایز نیست، باید شب عید رمی کنند؛ آیة اللَّه زنجانی.

۶- اگر در روز نمی‌تواند، شب قبل رمی کند و در شب بعدی احتیاطاً رمی نکند، و اگر شب قبل نتواند و در روز نیز عاجز است نایب بگیرد؛ آیة اللَّه‌اردبیلی.

۷- زنان و پیران و کسانی که روزها گرفتار کار

ص: ۱۴۲

حجاج هستند و نیز کسی که به جهت ازدحام قادر به رمی نیست، می‌توانند در شب همان روز رمی کنند؛ آیهٔ اللَّه عزّالدین زنجانی.

۸- بانوان و کسانی که معذورند، می‌توانند شب عید قربان رمی کنند؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۹- کلیه افرادی که مجازند شبانه به منی بروند، می‌توانند پس از نیمه شب رمی کنند؛ آیهٔ اللَّه حکیم و آیهٔاللَّه سبحانی.

«۱۰۳»

افرادی که می‌توانند جمرات سه گانه را در شب، رمی کنند:

(۱۲۵۰)

۱- با عذر مانند ترس از جمعیّت و مریضی و ...

جایز است شب آن روز یا شب بعد؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، صافی، صانعی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری.

۲- با فرض وجود عذر در شب مقدّم انجام دهند؛ آیات عظام: سبحانی، وحید، حکیم، گلپایگانی،

ص: ۱۴۳

تبریزی، خویی، زنجانی و عزّالدین زنجانی.

۳- زنـان ماننـد دیگران جـایز نیست در شب رمی کننـد و بایـد در روز باشـد و اگر در روز بر خود بترسـد حق دارد برای رمی نائب بگیرد ولی مریض و چوپان و کسـی که از ازدحام بر خود می‌ترسـد، جایز است شب قبل، رمی کنند؛ و اگر نتواند هر شب برای روز بعد رمی کند، می‌تواند همه رمی‌ها را یک شب انجام دهد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴- به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔاللّه بهجت، آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

تذکر: برخی از آیات عظام جمع رمی سه روز را در یک شب در صورت عذر جایز دانسته‌اند؛ به مناسک مراجعه شود.

تفاوت رمی روز عید و جمرات سه‌گانه

رمی جمره عقبه در روز عید با رمی جمرات ثلاث در روزهای یازدهم و دوازدهم در برخی احکام متفاوت هستند از آن جمله:

ص: ۱۴۴

فرق اول:

«۱۰۴»

فرق رمی عید و روز یازدهم و دوازدهم برای زنان

(۱۰۰۰)

رمی جمره عقبه برای زنان و معذورین، در شب عید جایز است، ولی در رمی جمرات ثلاث، زنان و غیر زنان، در صورتی می‌توانند در شب رمی کنند که از رمی در روز معذور باشند؛ فقط بر اساس نظر آیهٔ اللَّه شاهرودی.

اگر زنان نتوانستند، جمرات ثلاث را در روز رمی کنند، باید نائب بگیرند و در شب قبل یا بعد مجزی نیست.

۱. معذورینی که شبانه به منی می‌آیند و قادر بر رمی شبانه نیستند، آیا می‌توانند کسی را نایب قرار دهند که همان شب برای آن‌ها رمی کند، یا باید کسی را نایب کنند که در روز رمی نماید؟

۱- رمی در شب هم مانعی ندارد؛ آیهٔ اللَّه بهجت

۲- باید نایبشان در روز رمی کند؛ آیات عظام:

ص: ۱۴۵

شاهرودی، زنجانی، تبریزی، صافی فاضل، سبحانی، اردبیلی، صانعی، عزالدین زنجانی و نوری

گزیده مناسک حج ؛ ؛ ص۱۴۵

فرق دوم:

«۱۰۵»

افرادی که مجازند در شب رمی کنند

(۹۹۷ و ۱۰۰۰ و ۱۲۵۷)

افرادی که می‌توانند در شب عید، رمی جمره عقبه را انجام دهند، افرادی هستند که شبانگاه به منی می‌آیند یعنی: زنان، بچه‌ها، بیماران، پیرمردان، اشخاص ضعیف؛ ولی افرادی که در روز یازدهم و دوازدهم مجازند در شب، رمی کنند عبارتند از: شبان، مریض، علیل و کسی که از اموری مثل تزاحم جمعیّت، ترس داشته باشد.

فرق سوم:

«۱۰۶»

منظور از شب در رمی روز عید

(۱۰۰۱)

۱- منظور شب قبل است؛ آیات عظام: زنجانی، گلپایگانی، صافی شاهرودی، حکیم، اردبیلی؛ و شب

ص: ۱۴۶

بعد کافی نیست مگر برای افرادی که استثنا شده‌اند؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، تبریزی، زنجانی، سبحانی، سیستانی و عزّالدین زنجانی.

۲- معذورین می‌توانند شب عید یا شب بعد از آن رمی کنند؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، صانعی، فاضل، مکارم و نوری. «۱۰۷»

منظور از شب در رمی روز یازدهم و دوازدهم

۱- جایز است شب آن روز یا شب بعد؛ آیات عظام: امام خمینی، گلپایگانی، جوادی، خامنه‌ای، صافی، صانعی، فاضل، نوری و مکارم.

۲- منظور شب قبل از آن روز است؛ آیات عظام:

بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، عزّالدین زنجانی و موسوی اردبیلی.

ص: ۱۴۷

«۱۰۸»

ترک عمدی رمی در روز

(۱۲۷۷)

رمی جمرات ثلاث در شب، به معذورین اختصاص دارد و افرادی که رمی در روز را عمداً ترک کرده‌اند، و جزو معذورین نبوده‌اند، باید روز بعد قضای آن را بجا آورند.

«۱۰۹»

شک در عدد رمی قبل از ذبح

(۱۲۸۱)

۱- بعد از انصراف از رمی، به شک مطلقا توجه نکند؛ آیات عظام بهجت، حکیم، سیستانی، عزّالدین زنجانی به شرط انتقال به عمل دیگر و صدق فراغ؛ آیهٔ اللَّه اردبیلی و آیهٔاللَّه جوادی.

۲- اگر احتمال می‌دهد هنگام عمل به رعایت عدد توجه داشته اعتنا نکند؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۳- اظهر آن است که باید تدارک کند مگر آنکه ذبح کرده باشد؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

ص: ۱۴۸

۴- بنابر احتیاط در شک در نقیصه، تدارک کند؛ امام خمینی و آیهٔ اللّٰه صانعی.

۵- در شک در نقیصه باید تدارک کند؛ سایر مراجع.

«۱۱۰»

آیا رمی از طرف معذورین، نیاز به اذن ایشان دارد؟

(۱۲۵۹)

۱- اگر دیگران از رفع عذر معذور، مأیوس باشند، می‌توانند رمی کنند و اذن لازم نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، فاضل، نوری؛ اذن لازم نیست اگر می‌دانند منوب عنه راضی است؛ آیهٔ اللّٰه بهجت.

۲- باید اذن بگیرند مگر در مغمی علیه و مانند آن آیات عظام: تبریزی، خویی، صافی، گلپایگانی و عزّالدین زنجانی؛ ولی اگر خودشان بعد از رمی نایب قدرت پیدا نمودند، بنابر احتیاط واجب اعاده نمایند؛ آیهٔ اللّٰه حکیم.

همین نظر بنابر احتیاط؛ آیهٔ اللّٰه مکارم.

ص: ۱۴۹

۳- در نیابت رمی از معذور واقعی، اذن لازم نیست؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۴- باید عمل مستند باشد به معذور و بدون اذن استناد پیدا نمی‌کند و مجزی نیست؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۵- اگر کسی که از رمی معذور باشد و از نیابت گرفتن هم عاجز باشد- مثل بیهوش و طفل کوچک آیهٔاللَّه اردبیلی که در این صورت ولیّ او یا شخص دیگری، رمی او را بجا آورد؛ آیهٔ اللَّه صانعی.

۶- هرگاه کسی به گونه‌ای مریض است که نمی‌توان از او اذن گرفت و رمی کرد، در این صورت اذن گرفتن ساقط است و باید مسئولین کاروان و یا همراهانش از طرف او رمی کنند؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.

«۱۱۱»

افراد معذور، در رمیِ

روز یازدهم و دوازدهم، آیا باید در صورت امکان در شب رمی کنند، یا برای روز، نایب بگیرند؟

۱- افرادی که از رمی در روز معذورند، باید شب رمی کنند؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، تبریزی،

ص: ۱۵۰

صانعی، صافی و گلپایگانی.

۲- اگر از رمی در روز معذورند باید شب قبل رمی کنند؛ آیات عظام: زنجانی، اردبیلی و عزّالدین زنجانی.

۳- در صورت امکان باید کسی را نایب بگیرد که در روز رمی نماید و اگر ممکن نیست بنا بر احتیاط واجب روز بعد خودش قضا کند و اگر در قضا هم امکان مباشرت نیست نایب بگیرد؛ آیة اللّٰه خامنه‌ای.

۴- بنابر احتیاط شب رمی کنند؛ آیة اللّٰه فاضل و آیة اللّٰه مکارم.

۵- باید نایب بگیرد و نمی‌تواند در شب رمی کند مگر چوپانان و کسانی که از ماندن روز در منی معذور باشند؛ آیة اللّٰه سیستانی.

۶- مخیّر هستند بین رمی در شب و استنابه؛ امام خمینی و آیة اللّٰه نوری.

۷- باید در روز رمی کنند و اگر نتوانستند؛ باید نائب بگیرند مگر چوپان و مریض و کسی که برخود می‌ترسد که در این صورت، در شب قبل می‌توانند رمی کنند. آیة اللّٰه شاهرودی.

۸- باید شب قبل رمی کنند؛ و اگر رمی در شب هم

ص: ۱۵۱

برای آنها حرجی است، باید نائب بگیرند که در روز رمی کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔاللّه حکیم.

«۱۱۲»

ترک رمی

(۱۲۴۲)

ترک رمی جمرات ثلاث:

اگر کسی رمی جمرات را حتی عمداً ترک کند، معصیت کرده ولی به صحت حج او ضرر نمی‌زند؛ آیات عظام؛ ولی احوط آن است که سال بعد قضای آن را بجا آورد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ترک رمی جمره عقبه:

اگر کسی رمی جمره عقبه را در روز عید عمداً ترک کند، به ترتیب اخلال وارد کرده که طبق فتوای آیات عظام: تبریزی، خویی، گلپایگانی و موسوی اردبیلی؛ در صورت اخلال باید اعاده کند. و برخی آیات عظام احتیاط نموده‌اند. به مسأله ۷۶ مراجعه شود.

آیهٔ اللّه جوادی: اعاده لازم نیست.

ص: ۱۵۲

اخلال به ترتیب از روی علم و عمد اعاده دارد و به سبب فراموشی و جهل اعاده ندارد؛ آیة اللّه زنجانی و آیة اللّه سبحانی.

اگر عمـداً رمی جمره عقبه را در روز عید ترک کند، بعید نیست حج او باطل شود، لذا احتیاطاً روز بعد قضاء کند و اعمال مترتّبه را اعاده کند و اگر حجة الاسلام است، احتیاطاً سال بعد حج را اعاده کند؛ آیة اللّه شاهرودی.

اگر عمداً ترک کنند حج باطل است در غیر این صورت باطل نیست و در سال بعد قضای آن را انجام می‌دهد ولو به نیابت؛ آیة اللّه عزّالدین زنجانی.

قربانی

اشاره

ص: ۱۵۳

«۱۱۳»

تقسیم قربانی

(۱۰۸۲)

۱- بنابر احتیاط مستحب تثلیث نماید؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، جوادی آملی، حکیم، صانعی و فاضل.

۲- بنـابر احتیـاط واجب؛ هر چنـد تثلیث لازم نیست به سه قسـمت مساوی باشـد و عمل به احتیاط به مثل توسـیط فقیر یا استیکال او ممکن است؛ و با عدم امکان، تکلیف ساقط است؛ آیهٔ‌اللَّه بهجت.

۳- بنـابر احتیـاط واجب؛ و می‌توانـد از فقیر و مؤمن وکـالت بگیرد و در صورتی که در منی امکان تقسـیم نیست، اخـذ وکالت لازم است و ترک آن با امکان، بنابر احتیاط موجب ضمان است؛ آیهٔ‌اللَّه تبریزی و آیهٔ‌اللَّه خویی.

۴- واجب است و می‌تواند از فقیر و مؤمن وکالت

ص: ۱۵۴

در قبول و اعراض بگیرد و بعد از ذبح از طرف آنها قبول و اعراض نماید؛ آیۀاللَّه گلپایگانی و آیۀاللَّه صافی.

۵- واجب نیست، ولی واجب است مقداری را به فقرا بدهند؛ آیۀاللَّه مکارم.

۶- در وضع فعلی تکلیفی درباره تثلیث ندارد؛ آیات عظام: خامنه‌ای، سبحانی و عزّالدین زنجانی.

۷- واجب است لااقل ثلث آن را به فقیری که در حرم حضور دارد صدقه بدهند و می‌تواند از او وکالت گرفته از طرفش اخذ کند؛ آیۀ اللَّه زنجانی.

۸- واجب است قسمتی از قربانی را به مؤمن فقیر یا وکیل او بدهد و به احتیاط واجب قسمتی از آن را به یک مؤمن اگر چه فقیر نباشد، یا وکیل او هدیه بدهد، و احتیاط مستحب این است که قسمتی از گوشت قربانی خود را بخورد و احتیاط مستحب آن است که آنچه را که به فقیر یا مؤمن می‌دهد، هر یکی ثلث گوسفند باشد؛ آیۀ اللَّه شاهرودی.

۹- در مورد صدقه و هدیه احتیاط ترک نشود و چنانچه امکان نداشت تکلیف ساقط است ولی اگر

ص: ۱۵۵

بتوانـد از فقیر مؤمن برای قبول صـدقه و از مؤمن برای قبول هـدیه وکـالت بگیرد و از طرف آنهـا قبول و اعراض نمایـد بنـابر احتیاط واجب باید این کار را بکند؛ آیهٔ اللّٰهاردبیلی.

۱۰- خوردن و هـدیه واجب نیست ولی در مورد صـدقه، احتیاط ترک نشود و می‌تواند از فقیر وکالت در قبول و اعراض بگیرد؛ آیهٔ اللّٰه سبحانی.

«۱۱۴»

ذبح در شب

(۱۰۳۰)

۱- تأخیر ذبـح از روز عیـد عمـداً علی‌الاحوط جایز نیست ولی اگر تأخیر شد، ذبح در شب کفایت می‌کند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت و نوری.

۲- بنـابر احوط در شب یازدهم جایز نیست و اگر در روز دهم ذبـح نکرد، روز یازدهم کافی است؛ آیات عظام: جوادی، گلپایگانی و صافی.

۳- کافی نیست، مگر برای خائف؛ آیات عظام:

خویی، زنجانی، فاضل، سیستانی، وحید، عزّالدین

ص: ۱۵۶

زنجانی، آیهٔ‌اللَّه اردبیلی: همین نظر بنابراحتیاط.

۴- اگر بـه جهت عـذر در عیـد انجـام ندهـد، بنـابر احتیـاط واجب در ایـام تشـریق و اگر نشـد در بقیه ذی‌حجه ذبـح نمایـد؛ آیـهٔ‌اللَّه خامنه‌ای.

۵- تأخیر تا روز سیزدهم جایز است و اگر به هر صورت تأخیر شد، در شب نیز جایز است؛ آیهٔ‌اللَّه مکارم.

۶- ذبح در شب مجزی نیست؛ و اگر نتوانست در روز عید قربانی کند و تأخیر به خاطر حرج باشد، روز عید حلق یا تقصیر می کند و روز یازدهم قربانی می کند؛ آیهٔ اللَّه تبریزی.

۷- اگر فردی روز دهم نتوانست قربانی کنـد در شب نمی‌تواند این کار را انجام دهد بلکه باید به روز بعد موکول کند؛ آیات عظام: حکیم، سبحانی، صانعی.

۸- تأخیر از روز عیـد قربان جایز نیست؛ ولی اگر تا آخر ذی الحجهٔ تأخیر کرد گناه کرده ولی قربانی صـحیح است و ذبـح در شـب جایز نیست؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

ص: ۱۵۷

«۱۱۵»

تأخیر ذبح از روز عید

(۱۰۳۱)

۱- بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ آیات عظام:

سبحانی، امام‌خمینی، خویی، تبریزی، خامنه‌ای، گلپایگانی، صافی، فاضل و نوری.

۲- در روز عیـد واجب است، ولی اگر تأخیر انـداخت، در بقیه ذی‌الحجه مجزی است؛ آیهٔ‌اللّٰه بهجت؛ ولی بنابراحتیاط واجب در هر روزی که از ایام تشریق ممکن شد تأخیر نیاندازد؛ آیهٔ‌اللّٰه حکیم.

۳- بنـابر احتیاط مسـتحب تأخیر نینـدازد؛ آیـهٔ‌اللّٰه گلپایگانی و آیـهٔ‌اللّٰه صافی؛ و می‌توانـد در روزهای تشـریق هم قربانی کنـد؛ آیات عظام: جوادی، سیستانی و وحید.

۴- تأخیر تا روز سیزدهم جایز است؛ آیهٔ‌اللّٰه مکارم؛ تا پایان روز دوازدهم؛ آیهٔ‌اللّٰه زنجانی و آیهٔ اللّٰه‌اردبیلی.

۵- تأخیر از روز عیدقربان بدون عذر جایز نیست؛ ولی اگر تأخیر کرد تا پایان ذی‌الحجه عمل او

ص: ۱۵۸

صحیح است گرچه گناه کرده است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶- بنابر احتیاط مستحب تأخیر نیندازد و اگر تأخیر انداخت در ایام تشریق ذبح کند؛ و اگر نتوانست در بقیه ماه ذی‌حجه قربانی کند؛ آیهٔ اللّه صانعی.

«۱۱۶»

نیت ذبح

(۱۰۶۳)

۱- نیت وکیل کافی است و خود شخص احتیاطاً نیت کند؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل و نوری.

۲- نیت وکیل و خود حاجی هر کدام کافی است؛ آیهٔاللّه بهجت.

۳- خود حاجی باید نیت کند؛ آیات عظام:

تبریزی، خویی و مکارم.

۴- هر دو باید نیت کنند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۵- اگر ذابح نایب از حاجی باشد، باید نیت انجام مناسک کند؛ و اگر چنانچه متعارف است تنها متصدی ذبح باشد، باید خود حاجی قصد کند؛ آیهٔ اللّه زنجانی

ص: ۱۵۹

و آیۀاللَّه سبحانی.

۶- اگر خود حاجی ذبح می‌کند باید خودش نیت کند و اگر دیگری را نائب کرده، اظهر آن است که نیت نائب، کافی است، ولی از طرف منوب عنه نیت کند و احتیاط مستحب آن است که هر دو نیت کنند؛ آیۀ اللَّه شاهرودی.

۷- نیّت را نایب در موقع ذبح بکند و اقوی آن است که خود شخص هم اگر حاضر باشد نیّت بکند؛ آیۀ اللَّه صانعی.

۸- نیت را باید حاجی انجام دهد و اگر حاجی هنگام ذبح حضور نداشته باشد احتیاط این است که ذابح نیز نیت کند؛ آیۀ اللَّهاردبیلی.

«۱۱۷»

ایمان ذابح

(۱۰۷۲)

۱- احتیاط واجب مؤمن بودن ذابح است، بلکه خالی از قوت نیست؛ امام‌خمینی.

۲- ایمان در صورتی شرط است که ذابح را در

ص: ۱۶۰

انجام قربانی نایب کرده باشد و اگر خصوص ذبح را خواسته باشد، ایمان لازم نیست، ولی خودش باید نیت کند؛ یعنی قصد قربانی و قربت را داشته باشد؛ آیات عظام: جوادی آملی، خامنه‌ای، سبحانی، فاضل و نوری.

۳- ایمان در ذابح شرط نیست و اسلام کافی است؛ آیات عظام: گلپایگانی، بهجت، تبریزی، خویی، زنجانی، سیستانی، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، صانعی، وحید، عزّالدین زنجانی، مکارم واردبیلی.

حلق و تقصیر

اشاره

ص: ۱۶۱

«۱۱۸»

حلق در سفر اول برای مردان

(۱۱۴۳)

۱- به احتیاط واجب باید حلق کند؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، جوادی آملی، گلپایگانی، خامنه‌ای، سیستانی، شاهرودی و صافی.

۲- تقصیر جایز است و حلق، مستحب و افضل است؛ آیات عظام: بهجت، خویی، تبریزی، صانعی، عزّالدین زنجانی، فاضل، مکارم، وحید و نوری.

۳- بر مردی که حجهٔ الاسلام خود را انجام می‌دهد، واجب است، گرچه سفر اول او نباشد؛ آیهٔاللّه زنجانی.

۴- صروره یعنی کسی که برای اولین بار به حج می‌رود اعم از حجهٔالاسلام یا حج مستحبی و یا نیابی باید حلق کند و همچنین کسی که قبلًا حج مستحبی یا نیابی انجام داده و حلق کرده ولی الان حجهٔالاسلام

ص: ۱۶۲

انجام می‌دهد، باید حلق کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵- واجب است؛ آیهٔ اللَّهاردبیلی.

۶- حلق در حق صروره متعیّن است؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

«۱۱۹»

حلق و تقصیر در شب

(۹۹۹)

۱- مجزی است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، سیستانی، صانعی، نوری، زنجانی واردبیلی.

۲- بنابر احتیاط در روز عید باشد، اگر بجا نیاورد شب یازدهم یا مابعد آن بجا آورد؛ آیهٔاللَّه خامنه‌ای.

۳- بنابر احتیاط واجب در روز باشد؛ آیات عظام:

مکارم، خویی، تبریزی و حکیم؛ و اگر در روز عید ترک نمود، روز یازدهم باید حلق کند؛ آیات عظام: جوادی، گلپایگانی و صافی.

۴- اگر شخصی شب یازدهم ذی‌الحجهٔ حلق یا تقصیر کند روز یازدهم احتیاطاً باید آن را تکرار کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵- حلق و تقصیر در شب مجزی نیست؛ آیهٔ اللّه

ص: ۱۶۳

سبحانی، آیةاللّه عزالدین زنجانی.

«۱۲۰»

تأخیر حلق از روز عید

(۱۱۵۴)

۱- زمـان آن بنـابر احتیـاط روز عیـد است و تـأخیر تـا آخر ایام تشـریق جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، فاضل، مکارم، صافی واردبیلی.

۲- احتیاط مستحب عدم تأخیر است؛ آیات عظام:

سیستانی، وحید و حکیم.

۳- احتیاط واجب عدم تأخیر است؛ آیات عظام:

وحید، نوری، خامنه‌ای؛ و در صورت تأخیر، تا آخر ذی‌حجه وقت دارد؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و عزّالدین زنجانی.

۴- تأخیر تا زمانی که بتواند قبل از پایان ذی‌حجه اعمال مکه را بجا آورد مانعی ندارد؛ آیةاللّه زنجانی.

۵- بایـد حلق درروز عیـد قربـان باشـد و اگر قربانی کردن در روز عیـد در منی ممکن نباشـد ولی بعـد از روز عیـد امکان آن فراهم می‌شود باید حلق یا تقصیر را در همان روز عید قربان در منی انجام دهد و احتیاط

ص: ۱۶۴

مستحب آن است که بعد از قربانی نیز تقصیر کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶- احتیاط آن است که تقصیر و یا حلق در روز عید باشد اگر چه جواز در تأخیر آن تا آخر ایّام تشریق بعید نیست، بلکه تا ایامی که صحیح است غیر اعمال منی از اعمال حج به جا آورده شود؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۷- احتیاط لازم عدم تأخیر است البته اگر کسی به علتی قربانی را از روز عید به تأخیر انداخت باید حق و تقصیر رانیز به تأخیر بیاندازد، تاپس از قربانی انجام دهد، ولی تأخیر حلق و تقصیر، باید از غروب روز سیزدهم فراتر نرود؛ و اگر تا غروب روز سیزدهم نتوانست قربانی کند، باید حلق و تقصیر را انجام دهد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

«۱۲۱»

حلق و تقصیر در فرض تأخیر قربانی

(۹۹۲)

۱- اگر قربانی، به هر دلیل از روز عید تأخیر افتاد، بنابر احتیاط نمی‌تواند حلق کند و از احرام خارج شود

ص: ۱۶۵

بعـد قربـانی کنـد. بلکه ترتیب بین قربـانی و حلق و اعمـال مترتبه بر آن را بایـد علی‌الا-حوط مراعـات کنـد؛ آیات عظام: امام‌خمینی جوادی و فاضل؛ مگر در حال ضرورت؛ آیهٔ‌اللَّه مکارم.

آیهٔ اللَّه بهجت: ترتیب بنابر احوط رعایت شود ولی اگر به جهت عذر، ذبح به تأخیر افتاد، حلق و تقصیر جایز است.

۲- احتیاط واجب آن است که حلق یا تقصیر را در روز عید انجام دهد و از احرام خارج می‌شود؛ لکن طواف حج قبل از ذبح محل اشکال است؛ آیهٔ‌اللَّه خامنه‌ای.

۳- اگر قربانی را در منی تهیّه کرده جایز است تقصیر یا حلق کند آیهٔ‌اللَّه سیستانی.

۴- می‌تواند حلق یا تقصیر کند و از احرام خارج شود ولی اعمال مکّه باید بعد از قربانی و حلق انجام شود؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی، و عزالدین زنجانی.

۵- نمی‌تواند حلق یا تقصیر کند مگر تأخیر آن باعث شود که انجام اعمال مکه با خطر یا ضرر اساسی

ص: ۱۶۶

یا مشـقت بسـیار شدیـد همراه شود یا غیر ممکن شود، که در این صورت‌ها بعد از وکالت ذبح می‌تواند حلق و تقصـیر کند؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

۶- باید در روز عید حلق کند؛ آیهٔاللّه نوری.

کسـی که روز عیدقربان نمی‌تواند در منی قربانی کند ولی در روزهای بعد تا آخر ذی‌الحجه می‌تواند، باید در روز عید، حلق کند و قربانی را روزهای بعد در منی انجام دهد و احتیاط مستحب پس از قربانی حلق یا تقصیر را در منی تکرار کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷- ترتیب در اعمال منی مستحب می‌باشد؛ آیهٔ اللّه صانعی.

۸- اگر نتوانست قربانی را انجام دهد باید حلق و تقصـیر را به تأخیر بیاندازد ولی این تأخیر از غروب روز سـیزدهم فراتر نرود. و اگر تا غروب روز سیزدهم نتوانست قربانی کند؛ باید حلق و تقصیر را همان روز انجام دهد؛ آیهٔ اللّه سبحانی

۹- اگر تأخیر ذبـح تا روز دوازدهم است، بایـد حلق را بعد از ذبح انجام دهد و اگر از روز دوازدهم نیز به تأخیر بیفتد می‌تواند حلق کرده و باقی اعمال را به جا

ص: ۱۶۷

آورد و تا آخر ذی‌حجه هر وقت که توانست ذبح کند؛ آیهٔ اللّه موسوی اردبیلی.

۱۰- به مسأله؟؟؟ مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

«۱۲۲»

اگر محرم برای دیگری حلق، یا با چیدن مو، تقصیر کند

(۱۱۴۱)

۱- محرم نباید برای دیگری حلق یا تقصیر کند ولی کافی است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، زنجانی، عزّالدین زنجانی و صانعی؛ بنابر احتیاط واجب؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۲- مجزی نیست؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، سیستانی و شاهرودی.

۳- بنابر احتیاط مجزی نیست آیات عظام: صافی، فاضل، گلپایگانی، مکارم واردبیلی.

۴- عالماً و عامداً مجزی نیست و برای غیر ملتفت و جاهل و ناسی اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص۱۶۸

ص: ۱۶۹

ترتیب بین اعمال پنج‌گانه مکه

اشاره

«۱۲۳»

اگر کسی در اعمال مکه، طواف زیارت او باطل باشد آیا باید سعی و طواف نساء را اعاده نماید؟

۱- اگر طواف نساء به قصد وظیفه بوده، سعی و طواف نساء را اعاده کند؟ آیهٔ اللَّه بهجت.

۲- همه را علی الاحوط اعاده نماید آیهٔ اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه اردبیلی.

۳- اگر با علم و عمد و اختیار خلاف ترتیب عمل کند، باید سعی و طواف نساء را اعاده کنند! آیهٔ اللَّه زنجانی.

۴- اگر به اعتقاد صحت انجام داده باشد، اعاده اعمال مترتبه لازم نیست؛ آیهٔ اللَّه فاضل.

۵- اگر خودش انجام دهد احتیاطاً باید اعاده نماید؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

ص: ۱۷۰

۶- باید سعی و طواف نساء را هم اعاده نماید. آیة اللَّه سبحانی.

۷- طواف زیارت را اعاده کند و اعاده سعی و طواف نساء علی الاحوط است؛ آیة اللَّه صانعی.

بیتوته در منی

ص: ۱۷۱

«۱۲۴»

محاسبه نیمه‌شب شرعی

(۱۲۱۰)

۱- از غروب تا طلوع آفتاب؛ امام‌خمینی و آیۀاللَّه نوری.

۲- از غروب تا طلوع فجر؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خویی، جوادی آملی، خامنه‌ای، زنجانی، سیستانی، سبحانی، صافی، حکیم، صانعی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، فاضل، وحید و مکارم.

۳- از مغرب شرعی تا طلوع فجر؛ آیۀ اللَّه شاهرودی.

۴- بنابر احتیاط نیمه اول شب را از غروب شرعی تا طلوع آفتاب و نیمه دوم را از غروب آفتاب تا طلوع فجر حساب کند؛ آیۀ اللَّه‌اردبیلی.

ص: ۱۷۲

«۱۲۵»

اکتفای به بیتوته نیمه دوم شب

(۱۲۰۹)

۱- جایز است؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، سیستانی، شاهرودی، صانعی، عزّالدین زنجانی، فاضل، وحید، اردبیلی و مکارم.

۲- در شب یازدهم مخیر است تا نیمه شب بماند یا فقط هنگام طلوع فجر باشد، ولی در شب دوازدهم و سیزدهم از غروب تا طلوع آفتاب روز بعد است؛ آیة‌اللَّه زنجانی.

۳- بیتوته از غروب تا نیمه شب است؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی و نوری.

۴- اگر نیمه اول شب در منی نباشد، باید پیش از طلوع فجر به منی بیاید و نیّت بیتوته کنید؛ آیة‌اللَّه سبحانی و آیة اللَّه حکیم.

ص: ۱۷۳

نماز در حرمین

اشاره

«۱۲۶»

تخییر بین قصر و اتمام

(۱۳۳۶)

۱- تخییر بین قصر و اتمام در تمام دو مسجد فعلی حتی در جاهای توسعه داده شده داخل مسجد؛ امام‌خمینی، آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه موسوی اردبیلی.

۲- تخییر در قسمت قدیمی دو مسجد؛ و در جاهایی که بعداً به این دو مسجد اضافه شده، به احتیاط واجب شکسته است؛ آیهٔاللّه بهجت و آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳- تخییر در شهر مکه و مدینه قدیم؛ آیات عظام:

خویی، وحید و تبریزی.

۴- تخییر در همه مکه و مدینه؛ آیات عظام: جوادی،

ص: ۱۷۴

گلپایگانی، خامنه‌ای، سیستانی، حکیم، صافی، صانعی، عزالدین زنجانی، فاضل، مکارم و نوری.

۵- در هیچ‌جا تخییر ثابت نیست؛ آیهٔاللَّه زنجانی.

«۱۲۷»

نماز جماعتِ غیر استداره‌ای

(۱۳۱۸)

۱- با سایر مسلمین به جماعت نماز بخوانند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، خامنه‌ای، صانعی، فاضل، مکارم، اردبیلی و نوری؛ و اعاده واجب است؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

(با رعایت خصوصیاتی که در فتاوای ایشان خواهد آمد)

۲- به گونه‌ای عمل شود که موجب وهن نشود و وظیفه منفرد، رعایت شود یا اعاده شود؛ آیهٔاللَّه بهجت و آیهٔ اللَّه شاهرودی؛ و رعایت وظیفه انفراد با خواندن حمد و سوره و اگر نمی‌شود با حدیث نفس- در غیر نماز جمعه که در هر حال باید اعاده شود- ممکن است و اقتدا صوری است و احکام جماعت مترتب

ص: ۱۷۵

نمی‌شود؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، وحید، سیستانی و عزّالدین زنجانی.

آیۀاللَّه حکیم، همین نظر با این اضافه: احکام جماعت مترتب می‌شود.

۳- نماز با آنان در حال ضرورت بی‌اشکال است؛ و در غیر حال ضرورت، اگر موجب تألیف قلوب آنها و دفع اتهام به شیعه باشد، شرکت خوب است ولی باید با تمکن اعاده نمایند و خروج از مسجد هنگام اقامه نماز جماعت شایسته نیست؛ آیۀاللَّه صافی و آیۀاللَّه گلپایگانی.

۴- شرکت در نماز جماعت خوب است ولی در شرایط فعلی باید نماز اعاده شود؛ آیۀ اللَّه زنجانی.

«۱۲۸»

نماز جماعت استاده‌ای

(۱۳۱۹)

۱- نیاز به اعاده ندارد؛ امام‌خمینی و آیۀ اللَّه صانعی؛ در صورتی که نزدیک‌تر از امام به کعبه نباشد؛ آیۀ اللَّه جوادی و آیۀاللَّه عزالدین زنجانی.

ص: ۱۷۶

۲- بایـد اعـاده شود یـا وظیفه منفرد، رعـایت شود؛ آیات عظام: بهجت، سبحانی و وحیـد؛ و حکم اقتـدای صوری طبق فتاوای آیات عظام: خویی، تبریزی، سیستانی و شاهرودی در مسأله قبل گذشت.

۳- نماز کسانی که پشت سر یا دو طرف امام ایستاده‌اند، صحیح است، ولی نماز افرادی که روبروی امام قرار دارند صحیح نیست؛ آیهٔ‌اللّٰه خامنه‌ای.

۴- نماز به نحو استداره مانعی ندارد ولی بنابر احتیاط باید به حسب دایره مقدم بر امام نباشد و همچنین بنابر احتیاط، نزدیکتر از امام به کعبه هم نباشـد؛ آیـهٔ‌اللّٰه مکارم و آیـهٔ اللّٰه‌اردبیلی؛ در فرض صحت اصل اقتـدا و گـذشت حکم لزوم اعاده در مسأله قبل؛ آیهٔ‌اللّٰه گلپایگانی و آیهٔ‌اللّٰه صافی.

۵- نماز به نحو استداره مانعی ندارد ولی در شرایط کنونی به نماز با عامه نمی‌توان اکتفا کرد؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی.

۶- در غیر مورد تقیه استـداره جایز نیست؛ ولی اگر کسـی نمی‌دانسته و به این صورت خوانده نمازش صـحیح و قضا ندارد؛ آیهٔ‌اللّٰه فاضل.

ص: ۱۷۷

– با حفظ نسبت در تمام دایره صحیح است؛ آیهٔاللَّه نوری.

۷– اگر پشت سر امام جماعت باشد و قرائت را بخواند، صحیح است و گرنه باطل است؛ آیهٔ اللَّه حکیم.

«۱۲۹»

سجده بر فرش

(۱۳۲۹)

۱– سجده بر فرش در مسجدالنبی مانع ندارد و مهر گذاشتن جایز نیست و لازم نیست در جایی که سنگ است نماز بخوانند و یا حصیر یا نحو آن با خود ببرند، و ... از انجام عملی که موجب هتک و انگشت‌نما شدن باشد اجتناب نمایند؛ امام‌خمینی، آیهٔاللَّه نوری و آیهٔ اللَّه صانعی؛ ولی هرگاه به سهولت بتواند روی سنگ‌های مسجد نماز بخواند، آن را ترک نکند؛ آیهٔ اللَّه جوادی و آیهٔاللَّه مکارم.

۲– در غیر صورت تقیّه و ضرورت، در مکانی که ما یصحّ السجود علیه وجود دارد، نماز بخواند؛ آیات عظام: صافی، گلپایگانی و حکیم.

ص: ۱۷۸

۳- اگر مخالف تقیه و یا موجب هتك و انگشت‌نما شدن نباشد، در محلی از مسجد که بتواند بر ما یصحّ السجود علیه سجده نماید، نماز بخواند؛ آیهٔ‌اللَّه فاضل.

۴- اگر در آن مکان، تمکن از سجود بر آنچه سجود بر آن جایز است ندارد، سجده صحیح است؛ آیهٔ‌اللَّه خویی و آیهٔ‌اللَّه سیستانی.

۵- اگر در مسجد، تمکن از سجود بر ما یصحّ السجود علیه ندارد، جایز است؛ آیهٔ‌اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه‌اردبیلی.

۶- در صورت امکان بایـد بر «ما یصحّ السجود علیه»، سجده کند، مگر از جهت تقیّه نتواند، که در این صورت اگر زمان یا مکانی دیگر هست که رعایت، ممکن است، اکتفا به غیر آن، خلاف احتیاط است؛ آیهٔ‌اللَّه بهجت.

۷- قرار دادن چیزی در محل سجده اگر خلاف تقیه باشد، جایز نیست و واجب است نمازگزار کوشش کند که تا در صورت امکان، جایی بیابد که بر سنگفرش یا چیزی که سجده بر آن صحیح است، سجده کند؛ و اگر تقیّه ایجاب کند که بر فرش سجده

ص: ۱۷۹

کند، نمازش صحیح است؛ آیهٔ‌اللّه خامنه‌ای.

۸- سجده بر فرش کفایت نمی‌کند و باید نماز را اعاده کند؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی، زنجانی و وحید.

«۱۳۰»

سجده بر کاغذ

۱- مطلقاً اشکال ندارد، چه از کاه ساخته شده باشد و چه از پنبه؛ آیات عظام: امام خمینی، خویی، زنجانی، فاضل، حکیم، سیستانی، صافی و نوری؛ ولی سجده بر دستمال کاغذی صحیح نمی‌باشد؛ آیهٔ‌اللّه تبریزی.

۲- اگر از چیزهایی که سجده بر آن صحیح است تهیّه شده باشد، جایز است؛ آیات عظام: بهجت، مکارم، عزّالدین زنجانی و سبحانی.

«۱۳۱»

نماز در هواپیما

(۱۳۴۱)

۱- با رعایت شرایط، حتی با علم به وصول در

ص: ۱۸۰

وقت، نماز صحیح است آیات عظام: بهجت، جوادی، خامنه‌ای، زنجانی، حکیم، سیستانی، شاهرودی، صانعی، فاضل و مکارم.

۲- چناچه احتمال بدهـد تا آخر وقت، هواپیما فرود نمی‌آیـد، می‌تواند بخواند ولی اگر در وقت رسـید، باید اعاده کند؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی و عزّالدین زنجانی.

آیهًْاللّه صافی و آیهًْاللّه اردبیلی: همین نظر بنابر احتیاط.

تذکّر: در صورتی که وقت نماز در هواپیما فوت می‌شود، باید در هر صورت با تحصیل طهارت، با رعایت شرایط ممکنه، نماز بجا آورده شود.

ص: ۱۸۱

تقلید

اشاره

«۱۳۲»

بقا با اعلمیّت میت

(۱۳۶۰)

۱- جایز است؛ امام‌خمینی و آیهٔ اللَّه صانعی و آیهٔ‌اللَّه عزّالدین زنجانی.

۲- در مسائلی که عمل کرده واجب است؛ آیهٔ‌اللَّه بهجت.

۳- بقا در هر صورت جایز است ولی سزاوار است که احتیاط در بقای بر تقلید میت اعلم، ترک نشود؛ آیهٔ‌اللَّه خامنه‌ای.

۴- لازم است به فتوای او باقی بماند؛ آیات عظام:

جوادی، وحید، فاضل، موسوی و حکیم.

۵- باید باقی بماند و التزام به متابعت از فتوای وی در حال حیات کافی است؛ آیهٔ‌اللَّه سیستانی.

۶- بنابر احتیاط واجب، لازم است؛ آیهٔ‌اللَّه صافی.

ص: ۱۸۲

۷- در مسائل عمره و حج بر تقلید میت باقی نمانند؛ آیهٔ اللّه زنجانی.

۸- واجب است به شرط عمل به فتوای وی؛ آیهٔاللّه مکارم.

۹- واجب است؛ آیهٔاللّه نوری.

۱۰- بقاء بر تقلید میت جایزاست در مسائلی که از او یاد گرفته؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۱۱- اگر مجتهـدی که انسان از او تقلیـد می‌کنـد از دنیا برود، بایـد از مجتهـد زنـده تقلیـد کند ولی در مسایلی که آنها را یاد گرفته است بنابر تقلید قبلی جائز است؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۲- باید در مسائلی که در زمان حیات وی یادگرفته ولو فراموش کرده باشد، باقی بماند؛ آیهٔاللّه تبریزی.

«۱۳۳»

رجوع به حیّ اعلم از میّت

(۱۳۶۰)

۱- واجب است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی،

ص: ۱۸۳

زنجانی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی، صافی، حکیم، صانعی، عزّالدین زنجانی، فاضل، وحید، اردبیلی و نوری.

۲- احوط است؛ امام‌خمینی و آیهٔ‌اللَّه خامنه‌ای.

«۱۳۴»

تساوی یا شک در اعلمیّت حی و میت

۱- بقا جایز است؛ آیات عظام: امام خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، صانعی واردبیلی.

۲- در هر دو فرض، رجوع به حی جایز است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، سبحانی و عزّالدین زنجانی.

۳- اگر اعلمیتی در میـان آنهـا معلوم نشود، یا مساوی باشـند، مخیّر است، مگر در موارد علم اجمالی، یا قیام حجت اجمالی، که بنابر احتیاط واجب باید رعایت هر دو فتوی را بنماید؛ آیهٔ‌اللَّه سیستانی.

۴- در احکام عمره و حج به تقلید متوفی باقی نمانند؛ آیهٔ‌اللَّه زنجانی.

۵- در صورت تساوی بقا در همه مسایل، جایز

ص: ۱۸۴

است؛ آیهٔاللّه فاضل و در صورت شک احتیاط رجوع به مجتهد حی است آیهٔاللّه صافی.

۶- اگر اعلمیت حی معلوم نشود، بقا واجب است؛ آیهٔاللّه وحید و آیهٔاللّه حکیم.

۷- در صورت تساوی میت و حی یا شک در اعلمیت هر کدام، عمل به فتوای میت در آن چه بدان عمل کرده، واجب است و در بقیه به حی رجوع نماید؛ آیهٔاللّه مکارم.

۸- در صورت تساوی مخیر است؛ ولی اگر یکی از آنان پرهیزگارتر است، به احتیاط واجب از او تقلید کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی. «۱۳۵»

عدول از مرجع زنده به مرجعی دیگر

عدول جایز نیست مگر مرجع دوم اعلم باشد؛ آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، خویی، زنجانی، سبحانی، شاهرودی، گلپایگانی، نوری، صانعی.

آیات عظام: خامنه‌ای، مکارم و اردبیلی: همین نظر

ص: ۱۸۵

بنابر احتیاط واجب.

به مساوی جایز است؛ ا مام خمینی، فاضل، عزّالدین زنجانی.

آیت اللَّه بهجت: در صورت تساوی، در تمام مسایل یا بعض مسایل غیر مرتبط، جایز است، هر چند احوط ترک عدول است مگر به اعلم و حکم اورعیّت مانند اعلمیّت است.

«۱۳۶»

رجوع در احتیاط واجب به مجتهد دیگر

اگر مکلف ندانـد مرجعش در مسـألهای احتیـاط واجب کرده و به صورت ناخودآگـاه طبق فتوای فالاـعلم عمـل نمایـد، آیـا عمل او صحیح است؟

عمل وی با اسـتناد به فالاعلمِ واجد شـرایط، صحیح است، هرچند بعد از عمل باشد؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، صافی، حکیم، عزّالدین زنجانی، صانعی، فاضل، مکارم واردبیلی.

ص:۱۸۶

ص: ۱۸۷

خمس

اشاره

«۱۳۷»

حکم خمس سپرده‌های حج و عمره

(۱۳۵۵)

با فرض:

الف- عدم تشرّف در سال واریز پول.

ب- عدم تعلّق خمس به پول قبل از واریز.

۱- خمس ندارد. آیات عظام: بهجت، جوادی، سبحانی، صافی، صانعی و مکارم؛ در صورتی که واریز قبل از استقرار حج باشد؛ آیهٔ اللّه نوری.

۲- خمس دارد. آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، شاهرودی و فاضل؛ مگر حج مستقر باشد و راه دیگری برای تشرف نباشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۳- نسبت به اعمال مستحبی، چنانچه سال بر آن بگذرد باید خمس آن بپردازد؛ ولی نسبت به حج و

ص: ۱۸۸

عمره واجب، چنانچه راه دیگری غیر از ثبت‌نام نباشد و یا راه دیگر مشقت داشته باشد، خمس واجب نمی‌شود، ولو اینکه نوبت فرد پس از پایان سال خمسی باشد، مگر اینکه ثبت‌نام و واریز کردن پول فقط به معنای حق اولویت باشد و پول در ملکیت فرد باقی بماند که در این صورت پس از گذشت سال، بنابر احتیاط واجب باید خمس آن را بپردازد؛ آیهٔ اللّٰه اردبیلی.

«۱۳۸»

حکم خمس سود سپرده‌ها

(با فرض دریافت آن در ضمن یکی از عقود

شرعی و فرض عدم تشرّف در سال واریز)

۱- باید خمس آن پرداخت شود: حضرات آیات:

سیستانی، شاهرودی، فاضل، تبریزی؛ بنابر احتیاط؛ آیهٔ اللّٰه‌اردبیلی.

۲- از منافع سال وصول است: آیهٔ‌اللّٰه نوری؛ اگر پیش از سال عزیمت قابل وصول نبوده است؛ آیات عظام: جوادی، خامنه‌ای و صافی.

ص: ۱۸۹

۳- خمس ندارد؛ آیات عظام: بهجت، صانعی و مکارم.

توجه: طبق نظر همه آیات عظام در صورت تشرف درهمان سال واریز، خمس ندارد.

۴- از درآمدهای سال وصول سود محسوب می‌شود؛ اگر در همان سال صرف مؤونه شد، خمس ندارد و در غیر این صورت باید خمس آن را بدهد؛ آیهٔ اللَّه سبحانی.

«۱۳۹»

آیا هبه خمس دارد؟

۱- بنابر احتیاط واجب خمس دارد؛ آیات عظام:

بهجت، فاضل و عزالدین زنجانی

۲- خمس دارد؛ آیات عظام: زنجانی، شاهرودی، سبحانی و اردبیلی (اگر از لحاظ مقدار و استمرار، قابل تأمین معیشت نباشد)

۳- اگر خطیره باشد خمس دارد؛ آیهٔ اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه جوادی

۴- خمس ندارد؛ آیات عظام: امام خمینی،

ص: ۱۹۰

خامنه‌ای، صانعی و نوری

«۱۴۰»

۲. آیا به سرمایه و محل کسب و زمین کشاورزی خمس تعلق می گیرد؟

۱- تعلق نمی گیرد مگر در زائر بر شأن؛ آیهٔ اللَّه بهجت

۲- اگرگذر زندگی منوط به آن باشد تعلق نمی گیرد؛ آیات عظام؛ شاهرودی، زنجانی، فاضل، عزالدین زنجانی، اردبیلی

۳- تعلق می گیرد؛ آیهٔ اللَّه تبریزی و آیهٔ اللَّه صانعی

۴- در صورتی که با دادن خمس آنها بتواند زندگی خود را در حدّ شأن اداره کند، خمس دارد؛ آیهٔ اللَّه سبحانی

«۱۴۱»

آیا به پولی که برای تهیه مسکن یا جهیزیّه دختر به تدریج پس‌انداز می‌شود خمس تعلق می‌گیرد؟

ص: ۱۹۱

۱- تعلق نمی گیرد؟ آیات عظام: بهجت، زنجانی، فاضل، جوادی، صانعی، عزالدین زنجانی

۲- خمس دارد؛ آیات عظام: تبریزی، شاهرودی، سبحانی؛ مگر با پرداخت خمس قادر به تهیه مسکن یا جهیزیه نباشد آیهٔ اللّه نوری و یا عدم تهیه به حسب عرف محل عیب شمرده شود؛ آیهٔ اللّه اردبیل

۳- برای تهیه مسکن اگر نیاز فعلی باشد و قدرت بر تهیه یک سال نداشته است خمس ندارد اما برای جهیزیه دارد؛ آیهٔاللّه صافی. «۱۴۲»

آیا به شهریه خمس تعلق می‌گیرد؟

۱- بنابر احتیاط واجب تعلق می گیرد؛ آیهٔ اللّه بهجت

۲- تعلق نمی گیرد؛ آیات عظام؛ تبریزی، زنجانی، سبحانی، فاضل، نوری، اردبیلی و شاهرودی (اگر به طلاب تملیک شود)

۳- آنچه از سهم امام تملیک می‌شود خمس دارد آیهٔ اللّه سیستانی.

ص: ۱۹۲

«۱۴۳»

کسی که تا کنون سال خمسی نداشته است، آیا علاوه بر خمس آنچه که سال بر آن گذشته و مورد نیاز نبوده است، چیز دیگری هم بدهکار است؟

۱- در مورد احتمالی حاصل از سهم خمس، مصالمه کند؛ آیهٔ اللَّه بهجت

۲- چیز دیگری بدهکار نیست مگر خمس اجرت المثل چیزهایی که متعلق خمس بوده است و او خمس آنها را نداده است مثل مغازه و مانند آن؛ آیهٔ اللَّه سیستانی.

۳- خیر چیز دیگری بر او نیست؛ آیات عظام:

تبریزی، اردبیلی و نوری؛ مگر مال متعلق خمس، رشد و نّموی داشته یا سودی به آن تعلق گرفته بوده است؛ آیهٔ اللَّه زنجانی.

۴- خیر مگر یقین داشته باشد که پول متعلق خمس را خرج کرده که خمس آن را باید بپردازد؛ آیهٔاللَّه صافی.

ص: ۱۹۳

۵- در موارد مشکوک باید مصالحه شود آیهٔ اللَّه خامنه‌ای

۶- اگر مایحتاج را از درآمد وسط سال تهیه نموده، خمس ندارد؛ آیهٔ اللَّه صانعی و اگر مخلوط بوده و نمی‌داند، خمس آن را رستگردان و مصالحه می‌کند؛ آیهٔ اللَّه شاهرودی.

۷- نسبت به گذشته به قدر متیقن عمل می‌کند؛ آیهٔ اللَّه عزالدین زنجانی

۵- بنابر احتیاط واجب باید همه دارائی موجود خود به استثنای اموالی که به آنها خمس تعلق نمی‌گیرد را محاسبه و با مرجع تقلید یا وکیلش نوعی مصالحه کند؛ آیهٔ اللَّه سبحانی

«۱۴۴»

در سر سال آیا کسی که مثلًا در ظرف چند سال خمس پرداخت نموده مثلًا ۱۰ میلیون تومان خمس پرداخت نموده در سر سال آیا می‌تواند مبلغ خمس داده شده را کم کند یا نه؟

۱- می‌تواند کسر کند؛ آیات عظام: بهجت، فاضل،

ص: ۱۹۴

نوری، صانعی، شاهرودی

۲- نمی‌تواند کسر کند؛ آیهٔ اللّٰه زنجانی و آیهٔ اللّٰه اردبیلی

۳- اگر دارای شغل است مبلغ مخمس را کسر کند؛ آیهٔ اللّٰه سیستانی.

۴- در صورتی که بدهی بابت مونه همان سال باشد و قصد پرداخت آن را از ربح سال داشته باشد کسر می‌شود آیهٔ اللّٰه خامنه‌ای.

۵- اگر عین پول خمس داده شده موجود است و یا این که پول مخمس سرمایه کسب قرار گرفته است کم می‌شود و مازاد بر آن خمس دارد ولی اگر پول مخمس صرف شود از درآمد سال بعد به اندازه آن استثنا می‌شود آیهٔ اللّٰه خامنه‌ای

۶- اگر خمس سرمایه را داده، سرمایه خمس داده شده کم می‌شود اما اگر پس انداز باشد در صورتی کسر می‌شود که عین مخمس باقی مانده باشد؛ آیهٔاللّٰه صافی.

۷- چنانچه سرمایه ثابتی دارد کسر می کند؛ آیهٔ اللّٰه عزالدین زنجانی

ص: ۱۹۵

۸- اگر عین پول خمس داده شده موجود است و یا اینکه پول خمس سرمایه کسب قرار گرفته است کم می‌شود و مازاد برآن خمس دارد ولی اگر پول خمس مصرف شود از درآمد سالِ بعد به اندازه آن استثناء نمی‌شود «۱۴۵»

کسی سر سال خمسی ۱۰ میلیون اضافه دارد و ۱۰ میلیون هم بدهی دارد (بدهی حالّ یا مؤجّل) چه تکلیفی دارد؟

۱- بدهی مالی مستثنی است ولی بدهی مؤجّل که در وقت آن می‌تواند پرداخت کند خمس ندارد؛ آیة اللَّه بهجت و آیة اللَّه عزالدین زنجانی

۲- اگر برای کسب سود یا تأمین مخارج همان سال بدهکار شده، از درآمد کسر می‌شود؛ آیة اللَّه زنجانی

۳- اگر بدهی مربوط به مخارج همان سال بوده و او دارای شغل است می‌تواند کسر کند؛ آیة اللَّه سیستانی.

۴- موارد مختلف است همه جا کسر نمی‌شود؛

ص: ۱۹۶

آیۀاللّه صافی.

۵- باید خمس اضافه را بدهد؛ آیۀ اللّه تبریزی و آیۀ اللّه فاضل

۷- بدهی که مقابل آن درمان اضافه از مؤنه سال باشد، از مال کم می‌شود؛ آیۀ اللّه شاهرودی

۸- اگر دین برای سرمایه نبوده خمس ندارد؛ آیۀ اللّه صانعی

۹- لازم نیست خمس بپردازد؛ ولی وقتی بدهی را پرداخت، نمی‌تواند آن را جزء مخارج سال پرداخت حساب کند؛ آیۀ اللّه اردبیلی

۱۰-/ بدهی حالّ که ملزم به پرداخت است خمس ندارد؛ آیۀ اللّه نوری

۸- در صورتیکه بدهی بابت مؤنه همان سال باشد و قصد پرداخت آن را از ربح سال داشته باشد کسر می‌شود آیۀ اللّه خامنه‌ای.

ص: ۱۹۷

لقطه

اشاره

«۱۴۶»

(۱۳۶۵- ۱۳۶۴- ۱۳۶۳)

اگر لقطه، کمتر از یک درهم باشد:

۱- بنابر احتیاط واجب از طرف صاحبش صدقه بدهد و هر وقت صاحبش پیدا شد اگر راضی نشود عوض را به او بدهد؛ آیة اللّه سیستانی و آیة اللّه سبحانی.

می‌تواند با قصد تملک بر دارد؛ سایر مراجع.

۲- اگر لقطه، یک درهم یا بیش از یک درهم باشد:

با احتمال پیدا شدن صاحبش، باید یک سال تعریف کند و در صورتی که از پیدا شدن صاحبش

---

(۱)-/ یک درهم که تقریباً برابر با نصف مثقال نقره سکه‌دار است، در این تاریخ (۷/ ۱۳۷۸) برابر با حدود هزار تومان است

ص: ۱۹۸

مایوس باشد، از طرف صاحبش صدقه بدهد.

آیۀاللّه زنجانی: با اذن حاکم شرع.

«۱۴۷»

فرق لقطه حرم و غیر حرم

لقطه حرم با لقطه غیر حرم، در برخی احکام، فی الجمله متفاوت است؛ از آن جمله:

۱- برداشـتن لقطه غیر حرم (لقطه مالی) به قصد رساندن به صاحبش، اگر به اندازه درهم یا بیشتر از آن باشد؛ و به قصد تملّک، اگر کمتر از درهم باشد و نشانه‌دار نباشد، جایز (مکروه) است؛ ولی برداشتن لقطه حرم نزد برخی علما، حرام و برخی احتیاط و نزد اکثر، کراهت شدیده دارد.

تذکر: این، در غیر صورتی است که در برداشـتن لقطه، مصـلحت اهمّی- مثل اهمیّت مال پیدا شده برای صاحبش و احتمال تلف آن در صورت بر نداشتن و مثل ایصال به اهل ایمانِ از فقرا با یأس از پیدا شدن صاحبش و تلف آن با ترک برداشتن- نباشد، که در این

ص: ۱۹۹

صورت برداشتن، راجح و یا حتی در برخی موارد، لازم می‌شود.

۲- در لقطه غیر حرم، بعد از اعلانِ یک سال، مخیّر است بین تصدّق، یا نگهداری برای مالک آن و یا برداشتن برای خود با قصد ردّ به صاحبش در صورت پیدا شدن وی؛ ولی در لقطه حرم، فقط بین دو امر اول، مخیّر است و نمی‌تواند برای خود بردارد. (این، مطابق نظر اکثر است و تفصیلاتی از جهت فتوی و احتیاط، در آن وجود دارد.)

تذکر: مطابق مسأله ۱۳۶۳ مناسک محشّی، طبق نظر آیات عظام: اراکی، سبحانی، فاضل و مکارم؛ برداشتن لقطه حرم بنابر احتیاط واجب، (آیهٔ اللّه شاهرودی: بنابر فتوی) جایز نیست، و سایر مراجع در آن، قائل به کراهت یا احتیاط استحبابی هستند؛ و نیز در لقطه کمتر از درهم، بر اساس نظر آیات عظام خویی، سیستانی و فاضل، بنابر احتیاط، تملّک آن جایز نیست و باید آن را صدقه بدهد.

آیهٔاللّه زنجانی: نباید لقطه حرم را بردارد، مگر

ص: ۲۰۰

برای یافتن مالک یا نگهداری برای او هر چند کمتر از درهم باشد.

«۱۴۸»

برداشتن اشتباهی مال دیگری

اگر کسی مالی را به عنوان این که مال اوست بردارد و بفهمد که مال او نیست، در صورتی که جای معینی داشته باشد و لقطه محسوب نشود، باید آن را بلافاصله سر جایش بگذارد؛ ولی اگر از زمان برداشتن، مدتی گذشته باشد که احتمال برود در عدم دسترسی صاحبش به آن، تأثیر داشته باشد، علاوه بر این که آن را سر جایش می‌گذارد، قیمت آن را هم به فقیر صدقه بدهد.

«۱۴۹»

در فرض قبل، اگر از برداشتن، زمانی گذشته باشد که اگر آن را سر جایش بگذارد، احتمال عقلایی

(۱)- تذکر: چند مسأله اخیر، موافق با نظر اکثر مراجع است

ص: ۲۰۱

دسترسی صاحبش به آن نباشد و از طریق دیگر نیز امکان رساندن آن به صاحبش نباشد، باید آن را از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهد.

«۱۵۰»

اگر مالی را از کسی ببرند (مثل کفش) اگر بداند آنچه بر جای مانده است مال کسی است که کفش او را برده است، در صورتی که از دسترسی به وی مایوس باشد، می‌تواند آن کفش را بر دارد؛ و اگر کفش بر جای مانده قیمتش از مال او بیشتر است مابه التفاوت را به نیت صاحبش (با اذن حاکم شرع) صدقه دهد.

«۱۵۱»

در مواردی که کسی مال دیگری را از روی اشتباه بر می‌دارد (مانند کفش) و در اثر برداشتن وی، صاحب آن به زحمت می‌افتد، مثل این که احتمالًا با پای برهنه به منزل رفته است و مانند آن، مناسب است بردارنده، علاوه بر عمل به وظیفه لازم، به نیّت استرضای وی، مقداری صدقه بدهد.

ص: ۲۰۲

«۱۵۲»

دیون مالی

۱. کسی که به دیگری بدهی دارد:

اگر مبلغ معلوم و طلبکار معلوم است: آن را پرداخت می‌کند

اگر مبلغ معلوم و طلبکار نامعلوم یا به او اصلا دسترسی ندارد: رد مظالم می‌دهد

اگر مبلغ نامعلوم و طلبکار معلوم است: باید استرضاء یا مصالحه یا اگر قدر متیقنی دارد پرداخت نماید

اگر مبلغ نامعلوم و طلبکار نامعلوم است: اگر مال در ضمن اموال دیگر باشد، خمس پرداخت می‌کند و اگر به ذمّه است، با حاکم شرع مصالحه می‌کند

ص: ۲۰۳

«۱۵۳»

خسارت‌های آبرویی

اگر کسی به دیگر تهمت بزند یا غیبت کند و امثال آن: در صورتی که آن شخص مطلع شده باشد، باید او را به هر نحو راضی کند و طلب حلالیّت نماید؛ و اگر مثلًا غیبت نموده ولی غیبت شونده مطلع نباشد، گفتن به وی (مخصوصاً با فرض مفسده و ایذاء وی) لازم نیست و استغفار برای خود و او و جبران به قدر مقدور کفایت می‌کند.

ص: ۲۰۴

امیرالمؤمنین الامام علی علیه السلام

یَنْبَغی لِمن وَلِیَ أمْرَ قَوْمٍ أنْ یَبْدأ بِتقْویمِ نفْسِه قَبْل أنْ یشْـرَعَ فی تَقْویمِ رعیّتِه وَ إلّا کانَ بِمنْزِلَهٔ مَن رامَ اسْـتِقامَهَٔ ظِلِّ العُودِ قَبْلَ أن یَسْتَقیمَ ذلک العُود

کسـی که زمام کار مردمی را در دست می‌گیرد، بایـد پیش از آنکه اصـلاح مردم را آغاز کند، به اصـلاح خود بپردازد؛ در غیر این صورت، مانند کسی است که پیش از راست کردن چوبی، بخواهد سایه آن را راست کند.

شرح نهج‌البلاغهٔ ج: ۲۰ ص: ۲۶۹

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.
از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)
ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...
ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -۶۲۱-۰۶۰۹-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-IR۹۰ ۵۳-۶۰۹۰به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹